

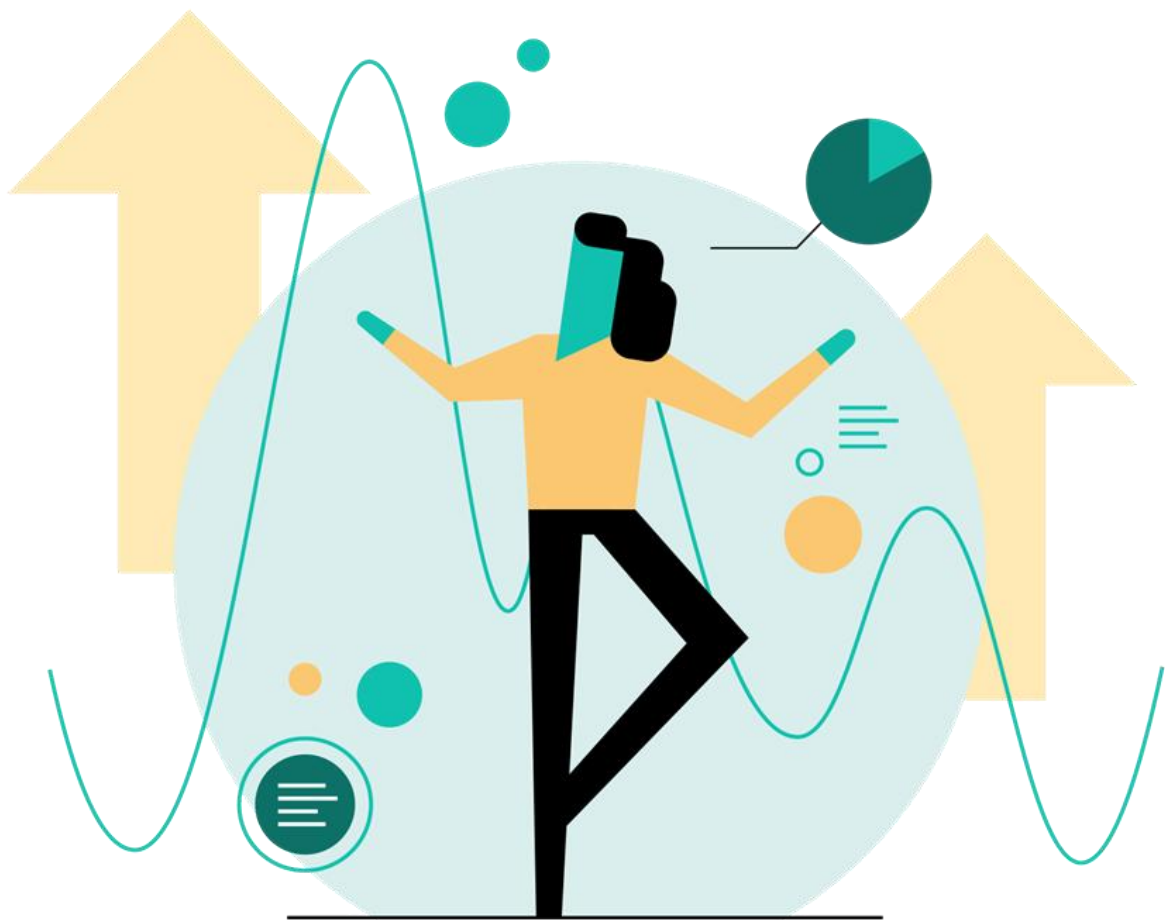

Arbeidstilsynet

Innsikt nr. 4 2025

Effekter av brev om verneombud

INNSIKT NR. 4 2025

Innhold

Forord	2
Eksperimentets design, gjennomføring og metodiske avveininger	4
Hvordan oppleves det å få brev fra Arbeidstilsynet?	18
Har veiledningsbrevet ført til økt kunnskap?	23
Er det en effekt av veiledningsbrev på om virksomheter har verneombud?	29
Brev i Altinn – erfaringer med å rope i skogen	40
Referanser	43
Appendiks 1: Testing av eventuelle skjevheter etter eksperimentgruppe, åpningsstatus og svarstatus	44
Appendiks 2: Stegvis oversikt over frafall i eksperimentet	46

Forord

Arbeidstilsynet har gjennom mange år jobbet med å utvikle kunnskap om effekter av våre virkemidler, blant annet gjennom egne effektmålinger og et større forskningsprosjekt ledet av STAMI. Både disse studiene, og forskning fra andre land, viser at tilsyn med reaksjoner har effekt på virksomheters etterlevelse av arbeidsmiljøregelverk. Men tilsyn er bare ett av flere verktøy Arbeidstilsynet benytter, og vi har mindre kunnskap om konkrete effekter av de andre virkemidlene våre.

Veiledningsbrev, altså brev med målrettet informasjon til utvalgte målgrupper, er en type verktøy som Arbeidstilsynet hittil ikke har målt effekter av på en systematisk måte. Muligheten til å sende digitale, likelydende brev til mange virksomheter har gjort veiledningsbrev til en kostnadseffektiv informasjonskanal, og de siste årene har Arbeidstilsynet sendt slike brev til flere hundre tusen virksomheter. For å få kunnskap om veiledningsbrevene fører til de effektene vi ønsker, har vi gjennomført et eksperiment. Veiledningsbrevet i eksperimentet inneholdt informasjon om et nytt krav i regelverket fra 2024, om at virksomheter med fem til ni ansatte må ha verneombud, slik virksomheter med ti eller flere ansatte har hatt krav om lenge.

Det aktuelle veiledningsbrevet ble sendt ut til virksomheter i målgruppen gjennom Altinn, på samme måte som vi ellers sender ut både veiledningsbrev og andre brev til virksomheter. I denne utgaven av Innsikt kan du lese fem artikler som beskriver ulike sider ved eksperimentet:

1. hvordan vi gjennomførte det og hvilke metodiske avveininger som er viktig å være klar over
2. mottakernes opplevelse av relevans og nytte av brevene i eksperimentet
3. i hvilken grad brevene førte til økt kunnskap om at virksomheter med fem til ni ansatte skal ha verneombud
4. i hvilken grad brevene førte til at virksomheter fikk verneombud
5. hvilke erfaringer vi har gjort med utsending av brev til virksomheter i Altinn de siste årene

Den første artikkelen i dette nummeret viser at breveksperimentet har fungert etter planen når det gjelder enkeltstående virksomheter. Selv om vi kun kan si noe sikkert om effekten for de som har svart på undersøkelsen, er det en forskjell mellom de ulike gruppene i eksperimentet. Alt i alt, er resultatene pålitelige. Den andre artikkelen viser tydelig at mottakerne av brevet om verneombud så mer nytte av brevet enn mottakerne av et mer generelt HMS-relatert brev. De oppga også i større grad å ha forstått innholdet og å ha lært noe. Dette skyldes etter all sannsynlighet forskjellen i innhold i de to brevene. Artikkelen «Har veiledningsbrev ført til økt kunnskap?» borer dypere i om det er en forskjell i kunnskap mellom gruppene i eksperimentet. Svaret er et klart «ja»: de som mottok verneombudsbrevet skårer bedre på faktaspørsmål om verneombudsordningen. Vi ser også en effekt hvis vi bryter opp i næringsgrupper, men styrken på effekten varierer en del. Den fjerde artikkelen finner ikke overraskende at blant virksomhetene som mottok og åpnet verneombudsbrevet, har en rundt elleve prosentpoeng høyere andel verneombud enn tilsvarende gruppe som mottok

placebobrevet. Dette funnet styrkes av at tidspunktet for når virksomhetene fikk verneombud samsvarer godt med denne andelen.

Funnene i alle disse første fire artiklene baserer seg på brevutsendelse gjennom Altinn. Som den femte artikkelen «Brev i Altinn – erfaringer med å rope i skogen» viser, er Altinn en billig og komplett kanal å nå virksomheter på, men vi har varierende grad kontroll på hvem som mottar og åpner disse brevene i en virksomhet. Her er det tydelige forskjeller mellom enkeltstående og ikke-enkeltstående virksomheter. Hvor gode register vi som avsender har, er også viktig for å treffe målgruppen best mulig.

Eksperimentet har gitt oss viktig kunnskap både om hvilke hensyn vi bør ta når vi sender ut informasjon til virksomheter i Altinn, og hvor store endringer vi kan forvente at slike brev fører til.

God lesing!

Eksperimentets design, gjennomføring og metodiske avveininger

Arbeidstilsynet har testet effekten av veiledningsbrev ved hjelp av et eksperiment med tre grupper. I eksperimentet undersøkte vi om slike brev førte til at små virksomheter fikk verneombud, i tråd med nytt regelverkskrav innført i 2024. I denne artikkelen kan du lese om hvordan eksperimentet ble gjennomført og hvilke metodiske hensyn vi gjorde. Dette er et viktig bakteppe å ha med seg når man leser om resultatene av eksperimentet i de videre artiklene i denne utgaven av Innsikt.

Av Marianne Elvsaa Nordtømme og Ole Magnus Theisen, Seksjon for analyse

Et eksperiment med tre grupper

Alle virksomheter registrert med mellom fem og ni ansatte var omfattet av det nye regelverkskravet, og dermed i målgruppen for veiledningsbrevet vi skulle teste effektene av [1]. Dette omfattet om lag 42 000 virksomheter, som ble tilfeldig fordelt i tre like store grupper. De tre eksperimentgruppene er vist i Tabell 1.

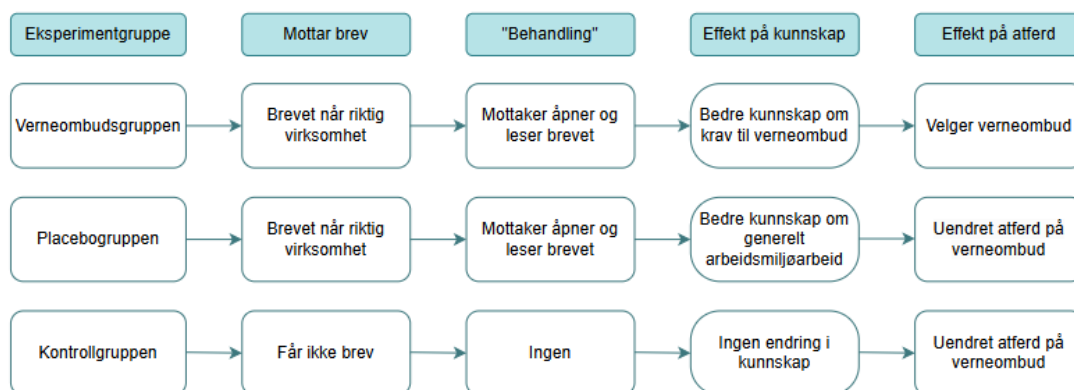
Alle analysene vi presenterer i denne utgaven av Innsikt ble begrenset til drøyt 24 000 virksomheter som ikke delte juridisk hovedenhet med andre virksomheter og som var igjen i målgruppen på slutten av eksperimentet. Dette er nærmere beskrevet senere i denne artikkelen.

Tabell 1: Gruppene i eksperimentet

Gruppe	Beskrivelse av gruppen
«Verneombudsgruppen»	Disse fikk brevet vi skulle måle effekter av, med informasjon om krav til verneombud. Dette er gruppen som mottar «behandlingen» i eksperimentet.
«Placebogruppen»	Disse fikk et brev med mer generell informasjon om forebyggende arbeidsmiljøarbeid, men ingen informasjon om verneombud. De fikk dermed et brev, men et annet brev enn det vi skulle måle effekter av.
«Kontrollgruppen»	Disse fikk ikke noe brev.

Figur 1 oppsummerer designet av studien med de tre gruppene og ønskede effekter av veiledningsbrevet. Hovedformålet med eksperimentet, var å undersøke om de som mottok og åpnet veiledningsbrev om verneombud, i større grad fikk kunnskap om at de måtte ha verneombud og derfor også i større grad skaffet seg dette, enn placebogruppen og kontrollgruppen. Placebogruppen skulle få bedre kunnskap om generelt HMS-arbeid, samtidig som dette ikke skulle øke sannsynligheten for at de fikk

verneombud. Kontrollgruppen som ikke mottok noe brev i det hele tatt, skulle heller ikke ha økt sannsynlighet for å få verneombud.

Figur 1: Eksperimentets design og ønskede effekter

Et metodisk opplegg med det vi her kaller placebogruppe, i tillegg til en tradisjonell kontrollgruppe, gjør at vi kan vite om en eventuell forskjell i utfallsmålene vi ønsket å undersøke skyldtes selve innholdet i veiledningsbrevet. Dette var viktig siden vi ikke kunne tvinge noen til å åpne veiledningsbrevet. Dersom vi kun hadde hatt en «vanlig» kontrollgruppe, hadde vi ikke kunnet justere for at virksomheter som åpner brev fra Arbeidstilsynet også antakelig er mer tilbøyelige til å etterleve regelverket og dermed også oftere har verneombud.

Effektene av veiledningsbrevet ble målt ved hjelp av en spørreundersøkelse, som beskrives nærmere senere i denne artikkelen.

Eksperimentet vi gjennomførte skiller seg på flere viktige punkter fra et klassisk lab-eksperiment, men er fortsatt egnet til å si noe om effekten av veiledningsbrevet. Mer konkret, skiller det seg fra et klassisk eksperiment ved at vi ikke kunne

- hindre at virksomheter falt ut av målgruppen i løpet av eksperimentet
- sikre at de virksomhetene som fikk tilsendt et brev fra oss åpnet og leste informasjonen
- hindre at virksomheter i ulike eksperimentgrupper utvekslet informasjon
- måle status direkte på verneombud før og etter eksperimentperioden

Dette gjorde at vi måtte vurdere om enkelte viktige forutsetninger var på plass for at vi skulle kunne si om eksperimentet faktisk har hatt en effekt, og dermed også om veiledningsbrev mer generelt sannsynligvis har en effekt. Disse forutsetningene gjør vi nærmere rede for senere i denne artikkelen.

Innholdet i brevene

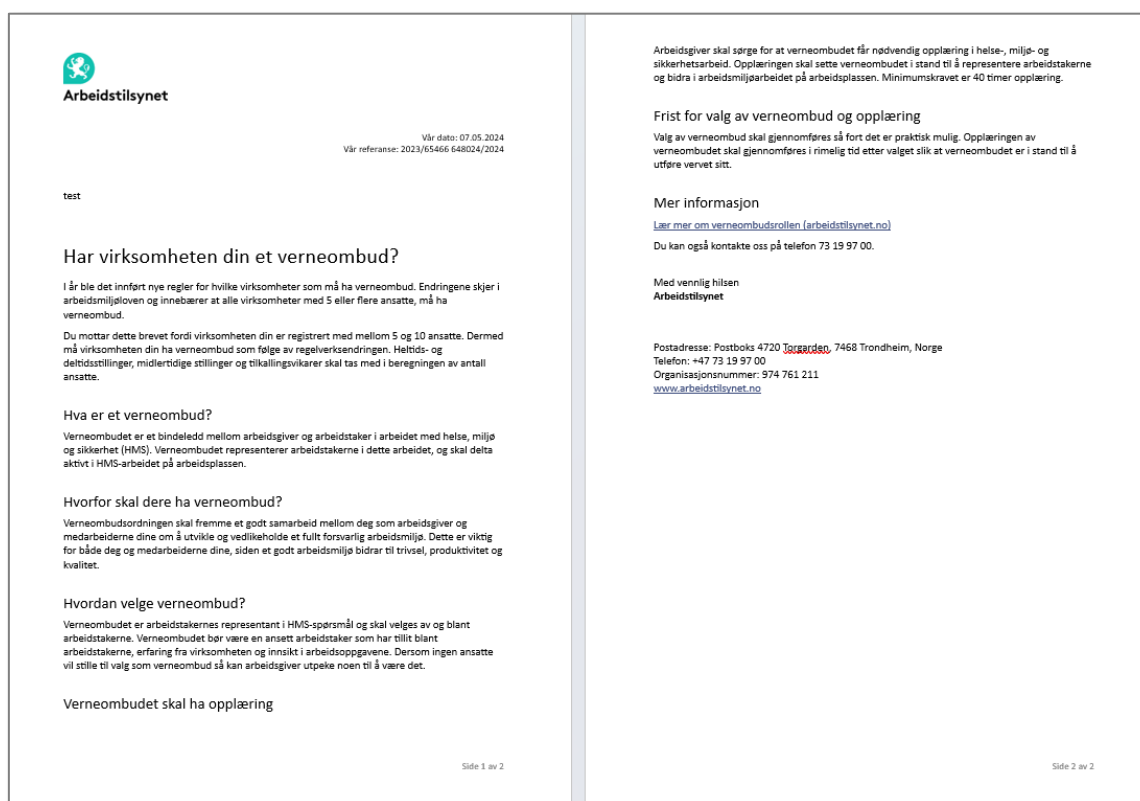
Vi sendte altså to brev med ulikt innhold til hver sin gruppe virksomheter – ett brev med informasjon om verneombud («verneombudsbrevet») og ett brev med mer generell informasjon om systematisk arbeidsmiljøarbeid («placebobrevet»), se figur 2

og figur 3 under. Begge brevene ble sendt ut via Altinn, og hadde samme tittel i emnefeltet; «Informasjon fra Arbeidstilsynet»[2]. Det var med andre ord umulig for mottakerne i de to gruppene å vite hvilket brev de mottok før de eventuelt åpnet brevet, slik at åpningsraten av de to brevene skulle bli mest mulig lik. Det såkalte «blindhetskriteriet» i eksperimentet [3] skal derfor være oppfylt. Men for å være sikre, testet vi dette, som beskrevet nærmere [under](#).

Verneombudsbrevet inneholdt kortfattet informasjon om

- nytt krav til verneombud for virksomheter med minst fem ansatte
- hva et verneombud er
- hvorfor virksomhetene skal ha verneombud
- hvordan verneombudet skal velges
- at verneombudet skal ha opplæring

Brevet inneholdt også en lenke til vår nettside om verneombudsordningen, slik at de som ville, kunne lese mer om temaet – [Lær mer om verneombudsrollen \(arbeidstilsynet.no\)](#).

Figur 2: Veiledningsbrev om verneombud

Innholdet i placebobrevet var laget slik at det ikke skulle påvirke mottakerne når det gjaldt verneombud. Samtidig måtte også dette brevet være et noenlunde meningsfullt brev som Arbeidstilsynet kunne ha sendt ut. Placebobrevet inneholdt derfor generell

informasjon om hvordan virksomhetene kan jobbe godt med arbeidsmiljøet, uten at verneombudsordningen ble nevnt.

Brevet inneholdt også lenke til en veiledningsside for arbeidsmiljøarbeid – [Arbeidsmiljøhjelpen \(arbeidstilsynet.no\)](https://arbeidstilsynet.no). Vi kan ikke utelukke at placebobrevet trigget et noe økt fokus på verneombudsordningen som en del av det systematiske arbeidsmiljøarbeidet, men brevet var ikke eksplisitt rettet mot dette temaet. De andre lenkene i brevet førte heller ikke direkte til nettsider som nevner verneombud. Hvis placebobrevet har fått noen virkninger til å skaffe seg verneombud, så vil konsekvensen være at forskjellen mellom placebogruppen og verneombudsgruppen vannes ut og «behandlingen» vil se svakere ut enn den i realiteten er.

Figur 3: Placebobrev med generell informasjon om arbeidsmiljøarbeid

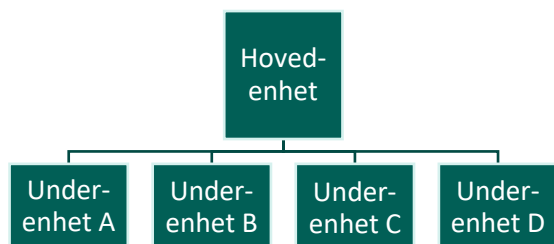
Hvem var egentlig mottakere av brevene?

Brev i Altinn sendes til virksomhetenes organisasjonsnummer i Enhetsregisteret. Dette høres i utgangspunktet enkelt ut, men innebærer at man må reflektere rundt hvem som egentlig bør motta informasjonen og hvordan vi kan nå disse på best mulig måte.

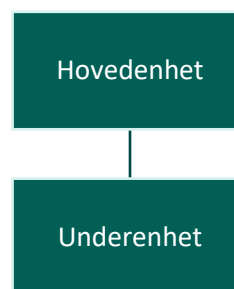
Virksomheter som driver næringsvirksomhet og/eller har ansatte, har minst to organisasjonsnummer i Enhetsregisteret; ett for virksomhetens juridiske nivå, kalt hovedenhet, og ett eller flere for virksomhetens laveste nivå, kalt underenhet [4]. Dersom en virksomhet har ansatte på flere geografiske steder, eller driver

næringsaktivitet i flere bransjer med minst fem ansatte i hver, skal den ha flere underenheter med ulike organisasjonsnummer.

En virksomhet kan altså være del av en større struktur med flere underenheter under samme hovedenhet (som for eksempel i en butikkjede eller en kommune), eller de kan være enkeltstående, med kun én underenhet under en hovedenhet. Eksempler på slike ulike virksomhetsstrukturer er vist i figur 4 og figur 5.

Figur 4: Eksempel på virksomhetsstruktur med flere underenheter

Figur 5: Eksempel på virksomhetsstruktur med én underenhet

Når vi gjennomfører tilsyn, er virksomhetens hovedenhet det juridiske objektet, siden underenhet ikke er juridisk selvstendige, mens en underenhet som oftest er tilsynsobjektet. Det er ikke alltid like klart hvilket av disse nivåene det er mest hensiktsmessig at vi retter **veiledningstiltak** mot. Dette må vurderes opp mot hva vi ønsker å oppnå.

I dette eksperimentet ønsket vi å finne ut noe om lokale praksiser for verneombud. Arbeidsmiljøloven sier at det «i alminnelighet skal velges minst ett verneombud for hver avdeling». Det var derfor mest interessant å sende veiledningsbrevene og den påfølgende undersøkelsen til virksomhetenes underenheter.

Siden eksperimentet, av grunner vi forklarer nærmere under, fungerte dårlig på virksomheter med en virksomhetsstruktur med flere underenheter, har vi basert analysene kun på de drøyt 24 000 virksomhetene av totalt 28 000 enkeltstående virksomheter som var igjen i populasjonen på slutten av eksperimentperioden. Da er det viktig å være klar over at å være del av en større virksomhetsstruktur kontra det å være en enkeltstående virksomhet, også har noe å si for sannsynligheten for etterlevelse av lovkrav.

Mulige smitteeffekter mellom virksomheter i ulike grupper

Som nevnt, var en forutsetning for at eksperimentet skulle fungere godt, at virksomheter i kontrollgruppen eller placebogruppen ikke fikk tilgang på informasjonen fra verneombudsbrevet. Dette kunne ført til at effekten av verneombudsbrevet ble vannet ut [5, s. 301]. En slik smitteeffekt kan ha skjedd

mellom underenheter i samme virksomhetsstruktur, ved at en underenhet fikk tilgang på ett eller flere brev eller noe av informasjonen som sto der, som de etter sin egen eksperimentgruppestatus ikke skulle ha fått.

Vi kan for eksempel tenke oss at et hovedkontor i en butikkjede fikk tilsendt verneombudsbrevet fordi en underenhet i samme kjede var i verneombudsgruppen. Hovedkontoret kan ha tenkt at dette var viktig informasjon som måtte ut, og deretter varslet alle sine underenheter i kjeden om de nye kravene til verneombud. Én eller flere av disse andre underenhetene var i placebogruppen eller kontrollgruppen. Konsekvensen er at det ikke blir noen særlig forskjell mellom virksomheter i verneombudsgruppen og de to andre eksperimentgruppene i denne kjeden, siden alle nå hadde fått samme informasjon.

Vi anser sannsynligheten for at dette kan ha skjedd som høy for underenheter tilhørende en hovedenhet med flere underenheter. I så fall, vil det være et betydelig problem i vårt eksperiment. Det kan riktignok være en ønskelig reaksjon, rent informasjonsmessig. For hvis vi for et øyeblikk ser bort fra selve eksperimentet, kan en slik «kjedereaksjon» i virkeligheten ha gitt oss nyttig drahjelp i å spre informasjonen om de nye verneombudskravene. Men for eksperimentet sin del, vil dette gjøre det vanskelig å måle effekter av veiledningsbrevet.

Når det gjelder enkeltstående virksomheter, kan vi ikke utelukke at smitteeffekter kan ha oppstått på andre måter, for eksempel gjennom møter mellom virksomheter i bransjeorganisasjoner, informasjon fra arbeidsgiverorganisasjoner og uformelle treff. Ved franchise kan det også godt hende at informasjonen fra verneombudsbrevet blir sendt rundt til alle franchisetakere som ledd i et felles kvalitetssystem, til tross for at de er juridisk selvstendige hovedenheter. Vi tror imidlertid at sannsynligheten for at dette har skjedd er betydelig lavere enn for underenheter i samme juridiske struktur, hvor hovedkontoret har en interesse av at alle underenhetene følger regelverket. Siden det allikevel er en mulighet for at smitte kan ha skjedd i noen tilfeller, også for enkeltstående virksomheter, kan det hende at vi har underestimert forskjeller mellom eksperimentgruppene og dermed effekten av veiledningsbrevet. Men det er svært vanskelig å vise at dette har skjedd og vi gjør ingen forsøk på det her.

Mange underenheter måtte ha hjelp til å finne brevet i Altinn

Begge brevene ble sendt til virksomhetene via [Altinn](#), på samme måte som Arbeidstilsynet sender ut alle brev til virksomheter. Siden verneombudsordningen som nevnt skal gjelde for den enkelte avdeling i en virksomhet, ønsket vi å nå underenhetene og ikke virksomheten sentralt. Brevene ble derfor sendt til organisasjonsnummeret som virksomhetenes underenhet(er) var registrert på.

Tilbakemeldinger fra Arbeidstilsynets svartjeneste og sentralbord etter at brevene var sendt ut, tydet på at en del enkeltstående virksomheter ikke var klar over at de står registrert i Enhetsregisteret med en underenhet med et eget organisasjonsnummer. Nokså mange tok kontakt fordi de hadde mottatt et varsel på e-post eller SMS om at de hadde fått et brev fra Arbeidstilsynet, men de klarte ikke å finne frem til brevet i Altinn.

Dette skyldtes blant annet at de var logget inn med organisasjonsnummeret til virksomhetens hovedenhet, og måtte bytte til underenhetens organisasjonsnummer for å finne brevet.

Det viste seg også at større foretak, med flere underenheter, ofte håndterer alle brev til organisasjonen sentralt, mens underenhetene ikke har tilgang til Altinn i det hele tatt. I noen tilfeller fikk den sentrale enheten derfor mange brev, som beskrevet i [artikkelen om erfaringer ved bruk av Altinn](#). Dette har påvirket både åpningsraten og svarandelen på undersøkelsen blant virksomheter i kjeder. I tillegg kan noen underenheter i samme foretak ha blitt tilfeldig fordelt i ulike grupper, som kan ha ført til smitteeffekter som forklart over.

Resultater kun for enkeltstående virksomheter

Problematikken rundt å sende brev til underenheter i Altinn, gjorde som tidligere nevnt at vi kun har analysert resultatene for enkeltstående virksomheter. Antageligvis ville forskjellen mellom eksperimentgruppene vært mindre for underenheter i større virksomheter med flere underenheter. Vi undersøkte dette gjennom statistiske tester av forskjeller i antatt tilbøyelighet til å etterleve regelverket, i form av gjennomsnittlige verdier på Arbeidstilsynets Prediksjonsindeks. Prediksjonsindeksen er en modell utviklet av Arbeidstilsynet, som gir en beregnet sannsynlighet for at en gitt virksomhet i Norge ikke etterlever sentrale lovkrav i arbeidsmiljøregelverket [6]. Testene viste at underenheter som tilhører en felles juridisk hovedenhet, har en høyere predikert etterlevelse av regelverket enn enkeltstående virksomheter, og også en høyere andel som oppgir å ha verneombud.

Over 3700 virksomheter falt ut av målgruppen i eksperimentperioden

I tidsperioden mellom utsending av veiledningsbrevene i mai og invitasjonsbrevet til spørreundersøkelse i oktober, hadde det skjedd en del naturlige endringer i målgruppen. Noen virksomheter hadde blitt avviklet, og ble derfor tatt ut av eksperimentet. Det samme gjaldt virksomheter som i løpet av perioden hadde kommet under fem ansatte, siden disse da ikke lenger var innenfor kravet om å ha verneombud.

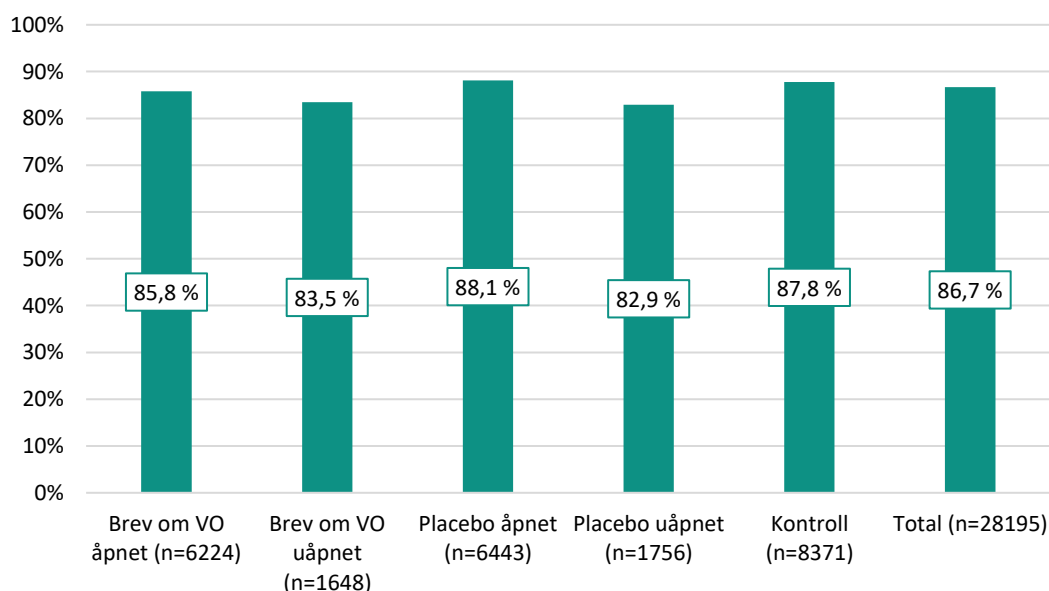
Vi kan ikke gjøre noe med at virksomheter legger ned eller nedbemanner, men det kan påvirke hvilke konklusjoner vi kan trekke av eksperimentet og er derfor viktig å ha kontroll på. Ved utsendelsen av brevene i midten av mai 2024, var det totalt 28 196 enkeltstående virksomheter med 5–9 ansatte. I løpet av perioden fra mai til oktober 2024 forsvant 3 754 virksomheter (13,3 prosent) ut av denne målgruppen, ved at de enten ble nedlagt eller at de på slutten av perioden hadde færre enn fem ansatte og

dermed ikke lenger var omfattet av kravet om verneombud. Selv om de fleste av virksomhetene (86,7 prosent) fortsatt var en del av populasjonen, har vi undersøkt om

- frafallet var ulikt i de tre eksperimentgruppene
- de som falt fra i mindre grad åpnet brevene de fikk tilsendt
- det var systematiske forskjeller i etterlevelse av arbeidsmiljøregelverket etter eksperimentgruppe for de gjenværende virksomhetene

Figur 6 under viser hvor stor andel av virksomhetene i den opprinnelige målgruppen som var igjen på tidspunktet for utsendelse av spørreundersøkelsen, gruppert etter eksperimentgruppe og om de hadde åpnet brevet de fikk. Det var en litt større andel virksomheter igjen blant de som hadde åpnet placebobrevet og blant virksomheter i kontrollgruppen, sammenlignet med de andre virksomhetene. For de som hadde mottatt, men ikke åpnet brevet, lå andelen som var igjen i populasjonen på rundt 83 prosent.

Vi ser en tendens til at virksomhetene som falt ut av populasjonen i langt mindre grad hadde åpnet brevet de hadde fått tilsendt. Mens 78,8 prosent av virksomhetene som var i målgruppen ved slutten av eksperimentperioden åpnet brevet, så gjorde 73,4 prosent av virksomhetene som falt ut av populasjonen det. Forskjellen er klart signifikant. En mulig forklaring på dette kan være at en del av virksomhetene som falt ut av populasjonen fordi de enten var slettet fra Enhetsregisteret eller hadde fått færre enn fem ansatte, allerede da de mottok brevet var i avviklingsmodus og dermed ikke fokuserte på å åpne brev fra Arbeidstilsynet. Noe av den manglende åpningen av brev kan derfor skyldes avvikling av virksomheter.

Figur 6: Prosentandel virksomheter som er i målgruppen ved slutten av eksperimentperioden, brutt ned på eksperimentgruppe og om brev er åpnet eller uåpnet. VO = verneombud.

Hvis vi slår sammen de som åpnet og de som ikke åpnet brevene de fikk, så er andelen gjenværende virksomheter i verneombudsgruppen 85,3 prosent, placebogruppen 86,9

prosent og kontrollgruppen 87,8 prosent. Disse forskjellene i frafall mellom de tre eksperimentgruppene er signifikante. Mens frafallet i placebogruppen er svært likt totalen (86,7 prosent), er det lavere enn forventet for kontrollgruppa og høyere enn forventet for verneombudsgruppen. Vi har ingen god forklaring på dette. Selv om vi ikke skal utelukke at innholdet i brevene kan påvirke frafall, er det lite sannsynlig at det å lese om at virksomheten skal ha verneombud fører til nedbemanning eller nedleggelse. Vi tror heller ikke det er sannsynlig at det å lese verneombudsbrevet skal ha ført til registermanipulasjon som kan ha gitt seg utslag på denne måten. Det er imidlertid viktig å huske på at vi her har med store tall å gjøre, slik at et par prosentpoeng forskjell også blir signifikant, selv om selve forskjellen ikke er stor.

Det er altså en liten forskjell mellom gruppene i andelen som har falt fra. Tabell 2 under gir et annet holdepunkt for å sammenligne de tre gruppene. Tabellen viser gjennomsnittsverdi for hver eksperimentgruppe på den såkalte Prediksjonsindeksen i oktober 2024. Verdiene på Prediksjonsindeksen kan i teorien gå fra 0 til 1. Jo nærmere 1 en gitt virksomhet skårer, jo høyere er den predikerte sannsynligheten for at den samme virksomheten ikke etterlever regelverket.

Tabell 2: Antall virksomheter og gjennomsnittsverdi på Prediksjonsindeksen per eksperimentgruppe og p-verdier for forskjeller i gjennomsnittsverdi på Prediksjonsindeksen mellom de tre gruppene, blant virksomheter som var i målgruppen ved slutten av eksperimentet. VO = verneombudsgruppen, PB = placebogruppen, Kontroll = kontrollgruppen.

Indikator	Verneombudsgruppen	Placebogruppen	Kontrollgruppen	Totalt
Antall virksomheter	7 860	8 189	8 364	24 413
Gj.snittsverdi Prediksjonsindeks	0,6632	0,6640	0,6623	0,6632
Sig.test VO vs. PB, p-verdi	0,544			
Sig.test Kontroll vs. PB, p-verdi	0,186			
Sig.test VO vs. Kontroll, p-verdi	0,485			

Vi ser av tabellen at det kun er mikroskopiske forskjeller mellom de tre eksperimentgruppene ved utløpet av eksperimentet i gjennomsnittlig verdi på Prediksjonsindeksen. Gruppene er langt fra signifikant forskjellige fra hverandre (p-verdi > 0,05). Denne analysen tilsier derfor at selv om det er noen små forskjeller i andelen frafall mellom de tre eksperimentgruppene, er det ifølge vårt mål på sannsynlig etterlevelse ingen systematiske forskjeller mellom de tre gruppene ved eksperimentperiodens slutt. Som nevnt ovenfor, er det heller ingen logiske grunner til å mistenke at eksperimentet i seg selv kan ha forårsaket den noe ulike frafallsandelen mellom gruppene.

På bakgrunn av dette, antar vi at frafallet av de over 3 700 virksomhetene ikke påvirker eksperimentet i særlig grad. Alle analysene er derfor heretter gjort på de enkeltstående virksomhetene som var igjen i målgruppen ved utsendelsen av spørreundersøkelsen i oktober 2024.

79 prosent av enkeltstående virksomheter åpnet brevet

En viktig, men kanskje selvfølgelig del av et brevekspperiment, er at en viss andel, helst så stor som mulig, av de som mottar brev faktisk åpner det [5, s. 300]. Tabell 3 viser at snaue 79 prosent av de enkeltstående virksomhetene i dette eksperimentet åpnet brevene. Vi kan med andre ord fastslå at randomiseringen har fungert: hvilken eksperimentgruppe en virksomhet er tilfeldig plassert i, påvirker hvilken tekst man har åpnet.

For at eksperimentet skal fungere godt, bør også sannsynligheten for å åpne brevet være den samme for verneombudsgruppen som for placebogruppen. Som beskrevet ovenfor, ble de to brevene sendt ut i identisk form, inkludert identisk tittel på varselet i Altinn. Brevene var altså helt like inntil man åpnet og begynte å se på innholdet i brevet. Vi har likevel testet om andelene som åpnet brevene i verneombudsgruppen og placebogruppen faktisk ble like. Vi ser av tabell 3 at 79,1 prosent av de som mottok verneombudsbrevet åpnet det, mot 78,6 prosent av de som mottok placebobrevet. Denne forskjellen på et halvt prosentpoeng er langt fra statistisk signifikant ($p = 0,454$), til tross for at vi har et stort utvalg som gjør også veldig små forskjeller signifikante. Det var med andre ord i praksis ingen forskjell i åpningsrate mellom de to eksperimentgruppene.

Hvor mye av brevet som ble lest, kan godt være forskjellig mellom de to brevgruppene, siden det kan dreie seg om hvor godt budskapet er og dermed hvor potent «behandlingen» vår er [5, s. 302]. Vi har derfor ingen måling av dette.

Tabell 3: Tabell over hvilket brev man har mottatt og åpningsrate for brev i oktober.

Brev åpnet/ikke åpnet	Verneombudsgruppen	Placebogruppen	Totalt
Antall åpnet	6 224	6 443	12 667
Andel åpnet	79,1 %	78,6 %	78,8 %
Antall uåpnet	1 648	1 756	3 404
Andel uåpnet	20,9 %	21,4 %	21,2 %
Antall totalt	7 872	8 199	16 071

For å kunne si noe videre om det er forskjeller i hvem som åpnet brevene mellom verneombudsgruppen og placebogruppen, testet vi også her for forskjeller i gjennomsnittlig verdi på Prediksjonsindeksen. Resultatene fra disse testene er vist i tabell 4. Først testet vi om det var gjennomsnittsforskjeller mellom de som åpnet og ikke åpnet brevet de mottok, uavhengig av hvilket brev de hadde fått. Vi fant at de som ikke har åpnet, skårer omtrent et halvt prosentpoeng høyere på Prediksjonsindeksen enn de som har åpnet brevet, og at sammenhengen er signifikant ($p = 0,001$). Igjen – det er svært stort datagrunnlag, slik at en såpass liten forskjell som et halvt prosentpoeng blir signifikant. Men at de som ikke åpner brevet skårer dårligere på et generelt mål på etterlevelse, er heller ikke overraskende.

Hvis vi ser på de to brevgruppene hver for seg, finner vi at de som åpnet verneombudsbrevet har signifikant lavere Prediksjonsindeksverdi enn de som hadde

mottatt det samme brevet, men ikke åpnet det ($p=0,005$). Også her er forskjellen liten – kun ett drøyt halvt prosentpoeng. For placebogruppen er forskjellen i verdi på Prediksjonsindeksen mellom de som åpnet og ikke åpnet et snaut halvt prosentpoeng. Forskjellen er ikke signifikant ($p=0,078$), selv om det ikke er så langt unna.

At vi kun finner en signifikant forskjell for mottakerne av verneombudsbrevet er ikke så overraskende, all den tid forskjellen mellom de som åpnet og de som ikke åpnet brev innad i de to gruppene kun er på henholdsvis 0,66 og 0,4 prosentpoeng. Det er imidlertid viktigere at det ikke er store forskjeller i verdien på Prediksjonsindeksen mellom de to brevgruppene. Kolonnen helt til høyre viser at både testen mellom de som åpnet brev på tvers av de to gruppene ($p=0,372$) og mellom de som ikke åpnet brev ($p=0,662$) ikke gir signifikante forskjeller. De som åpnet brevene i de to gruppene, er altså svært like hverandre. Det er også de som ikke åpnet brevene i de to gruppene.

Tabell 4: Gjennomsnittlig verdi på Prediksjonsindeksen og p-verdier for signifikanstester av gjennomsnittsforskjeller. VO = verneombudsgruppen, PB = placebogruppen.

Åpningsstatus brev	Verneombudsgruppen	Placebogruppen	Begge grupper	Sig.test VO vs. PB, p-verdi
Antall åpnet	6 215	6 435	12 650	
Gj.snittsverdi Prediksjonsindeks	0,6618	0,6632	0,6625	0,3720
Antall uåpnet	1 645	1 754	3 399	
Gj.snittsverdi Prediksjonsindeks	0,6684	0,6671	0,6678	0,662
Antall åpnet og uåpnet	7 860	8 189	16 049	
Sig.test åpnet vs. ikke åpnet, p-verdi	0,005	0,078	0,001	

Så hva betyr alt dette? Jo resultatene av testene så langt tilsier at eksperimentet ved åpningen av brevene i det store og hele fungerte slik det burde. Randomiseringen, altså den tilfeldige fordelingen, av virksomheter i tre grupper har fungert og det er ingenting som tyder på relevante forskjeller i åpningsrate for de to ulike brevene.

Spørreundersøkelse for å innhente data om effekter

Det finnes ikke noe register over hvilke virksomheter som har verneombud. For å kunne si noe om hvorvidt verneombudsbrevet påvirket utfallsmålene vi hadde satt oss, måtte vi derfor innhente informasjon om virksomhetene i målgruppen hadde verneombud en viss tid etter at brevene ble sendt ut. Av ressurs hensyn kunne vi ikke skaffe slike data ved hjelp av tilsyn eller en telefonundersøkelse, og valgte derfor å gjennomføre en elektronisk spørreundersøkelse. Ideelt sett, hadde vi spurt om verneombudsstatus også før eksperimentperioden, men spørsmål om dette kunne i seg selv ha vært informasjon som hadde gjort at virksomhetene hadde skaffet seg verneombud, og dermed ødelagt eksperimentet. Designet med tre grupper skal imidlertid langt på vei kompensere for dette.

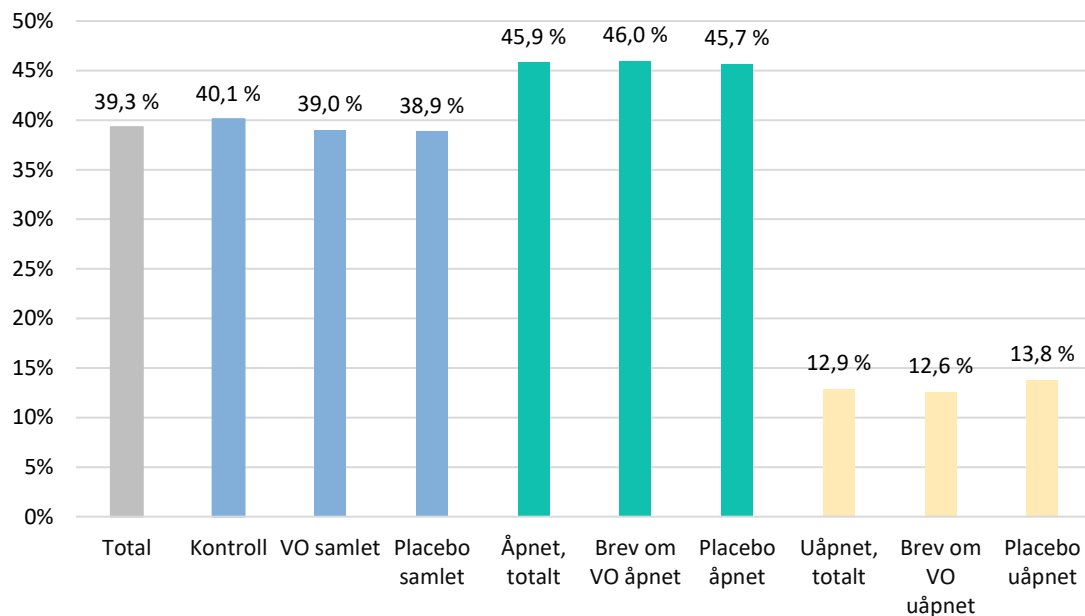
Selve tidspunktet for undersøkelsen måtte komme tidlig nok etter veiledningsbrevet til at respondentene kunne huske innholdet. Vi ønsket også å begrense muligheten for at andre tiltak fra Arbeidstilsynet eller andre aktører skulle rekke å påvirke de samme

utfallene som vi skulle undersøke. Dette kunne redusert potensialet for å finne forskjeller mellom gruppene. Samtidig, måtte vi ta høyde for at å få på plass et verneombud kunne ta noe tid for en del virksomheter, særlig siden sommerferien startet en måneds tid etter at veiledningsbrevet ble sendt ut. Vi ønsket også å unngå å sende ut en spørreundersøkelse i høstferieukene i september/oktober, for å unngå manglende svar på grunn av fravær. Etter en avveining av alle disse hensynene, lot vi det gå ca. fem måneder mellom brevene og undersøkelsen.

Siden langt fra alle virksomheter er registrert med en e-postadresse i Enhetsregisteret, og de virksomhetene som er registrert antakelig ikke er representative for alle, fikk virksomhetene invitasjon til undersøkelsen i et nytt brev gjennom Altinn. Dette ble sendt ut til virksomhetene i alle de tre gruppene fra midten av oktober 2024, på samme organisasjonsmessige nivå som brevene. Brevet inneholdt kortfattet informasjon om at vi ønsket å samle informasjon om roller i HMS-arbeidet i norske virksomheter, samt en klikkbar lenke og en QR-kode til spørreundersøkelsen på nett.

Ubetydelige forskjeller mellom de som åpnet brevet på svarandel

Hvem som til slutt ender opp med å svare på spørreundersøkelsen – her målt ved om de har svart på spørsmålet om de har verneombud – har mye å si for i hvor stor grad vi kan stole på resultatene av eksperimentet. Figur 7 viser andelene som har svart på spørsmålet om de har verneombud eller ikke, for de tre eksperimentgruppene og etter om de har åpnet brevet de fikk eller ei, men også svarandelen totalt (lysegrå); svarandelen etter eksperimentgruppe (lyseblå); tallene brutt ned på de som hadde åpnet brev i de grønne søylene, og de som ikke hadde åpnet brev i de gule søylene.

Figur 7: Andel som har svart på spørsmål om de har verneombud – totalt, etter eksperimentgruppe og kombinert eksperimentgruppe og åpningsstatus.

Den grå søylen viser at totalt litt under 40 prosent (39,3 prosent) har svart på spørsmålet om verneombud. Som spørreundersøkelse blant virksomheter er dette i dag en høy svarandel, men det kan allikevel skjule skjevheter i hvem som har svart. Vi ser ut fra de lyseblå søylene at andelen som har svart på spørsmålet om de hadde verneombud er veldig like mellom de tre gruppene. Forskjellene er heller ikke signifikante ($p=0,207$), selv om andelen i kontrollgruppen som svarer er omtrent ett prosentpoeng høyere enn i de to gruppene som mottok brev.

Det er større forskjell mellom de som åpnet og de som ikke åpnet brevet de fikk, innad i disse to eksperimentgruppene. Mens snaut 46 prosent av de som åpnet brevet de fikk svarte på spørsmålet, gjorde kun ca. 13 prosent av de som ikke åpnet brevet det samme.

Som vi kan se i de grønne søylene, er svarandelene svært like og ikke signifikant forskjellige for de som har åpnet brevene i de to brevgruppene. Det samme er tilfellet for de som ikke åpnet.

Hvis det er en skjevhet i hvem som svarte på spørsmålet om de hadde verneombud, og årsaken til denne skjevheten også kan påvirke sannsynligheten for å ha verneombud, vil det påvirke hvilke konklusjoner vi kan trekke av eksperimentet. Vi testet derfor gjennomsnittsverdiene på Prediksjonsindeksen for de ulike kombinasjonene av eksperimentgruppe, åpningsstatus på brev og svarstatus på verneombudsspørsmålet (se Appendiks 1, Tabell 11). Resultatene av dette viser at frafallet frem til vi måler status på verneombud og kunnskap om krav til verneombud, ikke har ført til noen skjevheter mellom de to gruppene som har mottatt ett av brevene. Dette er svært viktig, fordi vi da kan si, for de som har svart på undersøkelsen i disse to

gruppene, at vi kan anta at det er selve innholdet i brevet – vår «behandling» – som utgjør en eventuell forskjell.

Vi testet også om det var signifikante gjennomsnittsforskjeller i verdien på Prediksjonsindeksen etter om virksomhetene hadde svart på verneombudsspørsmålet eller ei. Her var sammenligningen mellom alle som hadde svart mot alle som ikke hadde svart, men som fortsatt var i målgruppen og enkeltstående. Vi fant at det her var signifikante forskjeller, men også at forskjellen er liten – i snitt skårer de som ikke har svart på verneombudsspørsmålet 0,6 prosentpoeng høyere på Prediksjonsindeksen enn de som har svart på spørsmålet.

Bryter vi ned på eksperimentgruppe og om virksomheten åpnet brev de fikk, så er det signifikante forskjeller i verdien på Prediksjonsindeksen mellom de som svarte på undersøkelsen sammenlignet med de som ikke svarte for de som har åpnet ett av brevene, både for de som mottok verneombudsbrev og for de som mottok placebobrevet. Det var ikke signifikante forskjeller mellom de som svarte og ikke svarte blant de som ikke åpnet brev. Det er altså en signifikant, men ikke spesielt stor, forskjell i vårt mål på generell etterlevelse mellom de som svarer på spørsmålet og de som ikke gjør det, men forskjellen gjelder kun for de som har åpnet ett av brevene.

Pålitelige resultater av eksperimentet

I denne artikkelen har vi forklart hvordan eksperimentet for å måle effekter av veiledningsbrev ble gjennomført. Vi har også gjort rede for hvor godt eksperimentet har oppfylt ulike forutsetninger og hvilke metodiske valg som er gjort underveis. Alt dette er viktig å ha med seg når man skal tolke resultatene av eksperimentet. Et spesielt viktig valg vi måtte ta, var å kun beholde enkeltstående virksomheter i analysene av resultater av eksperimentet.

Siden vi ikke kunne tvinge virksomhetene til verken å åpne brevet, bli værende i målgruppen underveis eller svare på spørreundersøkelsen, var også det å holde oversikt over frafallet underveis særlig viktig i dette eksperimentet. De fleste – 78 prosent av virksomhetene – åpnet brevene vi sendte til dem. Det var ingen vesentlige forskjeller mellom de som mottok verneombudsbrevet – «behandlingen» i eksperimentet – og de som mottok eksperimentets «placebo» – et generelt brev om arbeidsmiljøarbeid. Virksomhetene som mottok og åpnet brevet om verneombud har i litt større grad falt ut av målgruppen enn de som mottok og åpnet placebobrevet, men forskjellen er liten. Det er heller ingen relevant forskjell mellom disse to gruppene når det kommer til å ha svart på spørsmålet om man har fått verneombud.

For de som har åpnet brev og svart på undersøkelsen har vi altså ingen grunn til å forvente at eventuelle forskjeller i utfallsmålene våre skyldes andre ting enn ulikt innhold i de to brevene. Eventuelle forskjeller i utfallsmål mellom virksomhetene i de to brevgruppene, og som åpnet brevet de fikk, skyldes derfor kun eksperimentet.

Hvordan oppleves det å få brev fra Arbeidstilsynet?

Mottakerens opplevelse og forståelse av veiledningsbrevene er viktig både for om vi oppnår effektene vi ønsker og for Arbeidstilsynets omdømme. I denne artikkelen presenteres mottakernes opplevelse av hvordan det er å motta veiledning av Arbeidstilsynet i brevs form, basert på eksperimentet med veiledningsbrev om verneombud.

Av Kristian Ski, Seksjon for kommunikasjon

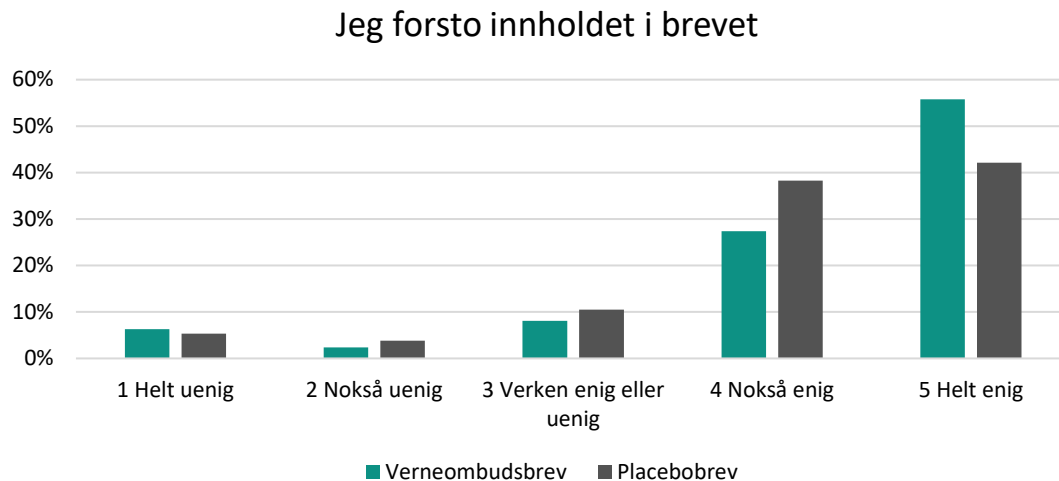
Om undersøkelsen

Da vi undersøkte om brevet om verneombud hadde effekt, stilte vi også spørsmål om hvordan det opplevdes å få brev om regelverksendringer i Altinn. Utvalget som har svart på disse spørsmålene i undersøkelsen er virksomheter som enten har mottatt brev om regelverksendringene for verneombud (verneombudsbrevet) eller et brev om systematisk HMS-arbeid (placebobrevet). Som forklart i [artikkelen om gjennomføring av eksperimentet](#), bruker vi kun resultater for enkeltstående virksomheter.

Det må bemerkes at de som har svart på undersøkelsen antakelig er noe mer positive til oppfordringer og pålegg fra det offentlige enn gjennomsnittet av norske virksomheter, siden de både har åpnet brevet og tatt seg bryet med å svare på en undersøkelse.

Mottakerne av brev forstår det vi skriver

Heldigvis var begge brevene vi sendte forståelige, ifølge svarene i undersøkelsen. Dette skyldes antakelig at begge brevene var korte og konsise. I figur 8 under sammenlikner vi i hvor stor grad respondentene har svart at innholdet i de to brevene har vært forståelig.

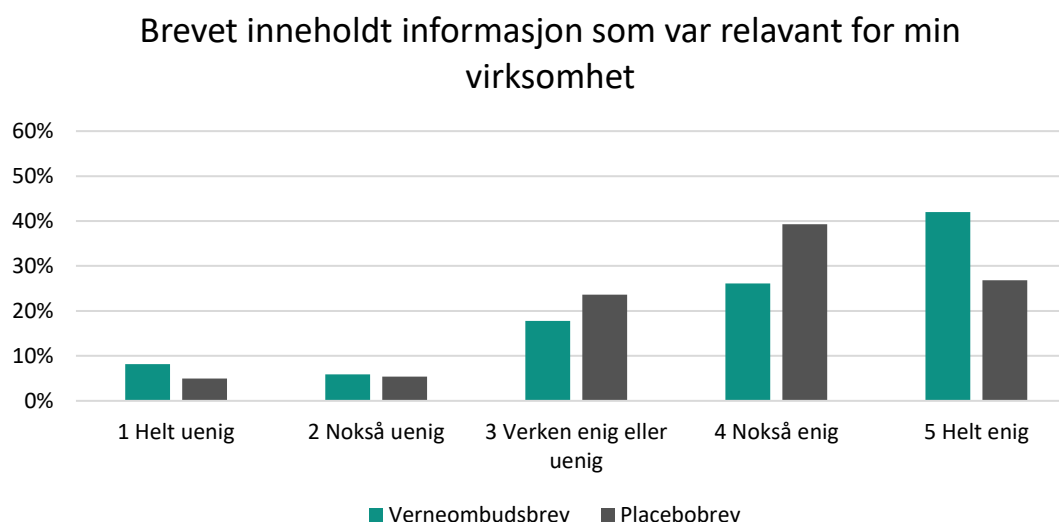

Figur 8: Virksomheters forståelse av innholdet i brevet de mottok. (Verneombudsbrev: N=1618. Placebobrev: N=1028)

Verneombudsbrevet scorer noe høyere når det gjelder i hvor stor grad innholdet var forståelig, med snitt på 4,24, mot placebobrevet på 4,08. Vi kan anta at dette skyldes at det er lettere å være konkret når man informerer om regelverk, slik som i verneombudsbrevet, enn når vi ønsker å motivere til bedre HMS-arbeid, som var tilfelle med placebobrevet.

Brevene opplevdes å være relevante

De fleste respondentene er enige i at informasjonen de mottok i brevet var relevant, som vist i figur 9 under.

Figur 9: Virksomheters opplevelse av hvor relevant brevet de fikk var. (Verneombudsbrev: N=1618. Placebobrev: N=1028)

De som fikk verneombudsbrevet, var imidlertid i større grad helt enige i at informasjonen var relevant enn de som fikk placebobrevet. Gjennomsnitt på 3,88 for verneombudsbrev mot 3,78 for placebobrev. Det vil si at det opplevdes mer relevant å få informasjon om en konkret regelverksendring som gjaldt for virksomheten, enn generell informasjon om arbeidsmiljøarbeid og et HMS-verktøy.

Mottakerne opplevde å få mer kunnskap

60 prosent av mottakerne av verneombudsbrevet var helt eller nokså enige i at de fikk ny kunnskap av brevet. Dette tyder på at det var et behov for å sende dette brevet til denne målgruppen. Figur 10 viser hvordan respondentene svarte på spørsmålet om de fikk ny kunnskap av informasjonen i brevene.

Figur 10: Virksomheters svar på om de fikk ny kunnskap som følge av brevet. (Verneombudsbrev: N=1618. Placebobrev: N=1028)

Ser vi på snittscoren, gjør verneombudsbrevet det bedre også her (3,71 mot 3,57). Virksomhetene som mottok verneombudsbrevet med informasjon om regelverksendringer, oppga i større grad brev som kilde til sin kunnskap enn virksomheter som mottok placebobrevet. Det kan tyde på at informasjon i brevs form faktisk synker inn. Om veiledningsbrevet har ført til økt kunnskap beskrives videre i [denne artikkelen](#).

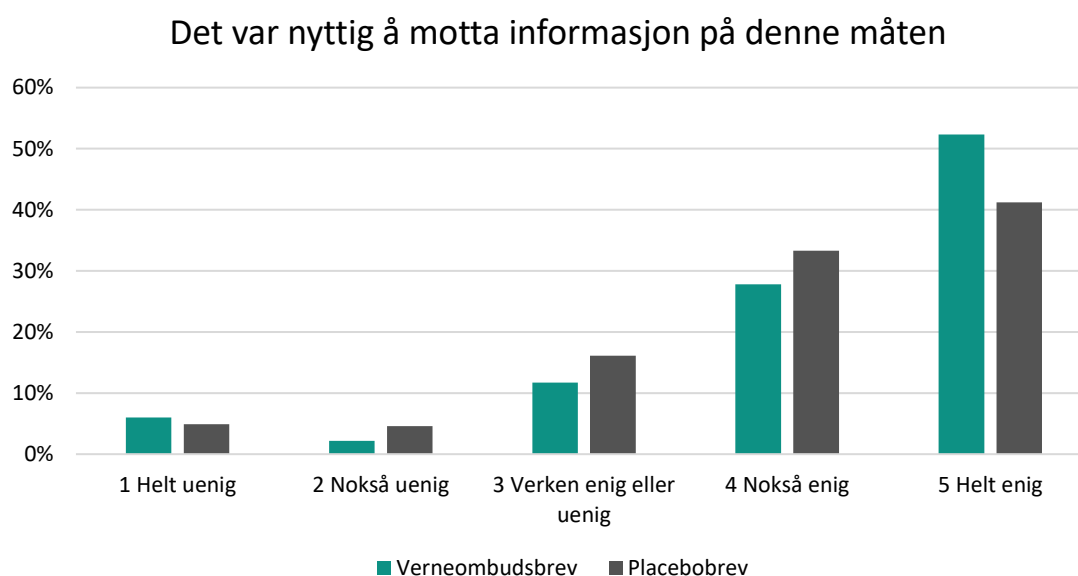
Gevinster ved å være del av en større virksomhetsstruktur

Blant uavhengige virksomheter som oppgir at de er klar over at de er pålagt å ha verneombud, oppgir 27 prosent at de har mottatt informasjon om regelverk fra sin arbeidsgiverforening (N=2 048). Blant virksomheter som tilhører et foretak med flere underenheter, og som er klar over at de skal ha verneombud, oppgir 40 prosent arbeidsgiverforening som kilde til kunnskap om regelverk om verneombud (N=1 335).

Det kan tyde på at større foretak er mer tilbøyelige til å være tilknyttet en arbeidsgiverforening, og/eller at de mottar informasjon fra disse. Her ligger det et potensial for samarbeid med arbeidsgiverforeninger og bedriftshelsetjenester som Arbeidstilsynet bør utforske.

Det er nyttig å få brev i Altinn

Virksomhetene som har svart på undersøkelsen, er positive til å motta informasjon i brev i Altinn. I figur 11 sammenlikner vi igjen virksomheter som fikk verneombudsbrevet med de som fikk placebobrevet.

Figur 11: Virksomheters svar på hvor nyttig de syntes det vavr å få informasjon i brevs form. (Verneombudsbrev: N=1618. Placebobrev: N=1028)

Som vi ser av figuren, er de aller fleste virksomheter positive til å motta informasjon i brevs form. Hele 74,5 prosent er helt eller nokså enig i at det var nyttig å motta informasjon i Altinn om systematisk HMS-arbeid, altså placebobrevet. Det var riktignok flere – 80 prosent – som syntes informasjon om regelverksendringer var nyttig (snittscore for verneombudsbrev er 4,18 mot 4,01 på placebobrev). Har man mottatt et brev om konkrete regelverksendringer, stiller man seg altså noe mer positiv til å motta informasjon gjennom brev i Altinn, enn om man har mottatt et mer generelt brev.

Oppsummering og anbefalinger

Altinn som kanal har flere gode egenskaper. Virksomheter som har fått brev, opplyser at de forstår innholdet, og at det i stor grad oppleves relevant. Mange oppgir også at de synes det er nyttig å motta informasjon gjennom denne kanalen.

Brevet om konkrete regelverksendringer gjør det jevnt over bedre enn det generelle brevet om arbeidsmiljøhjelpen. Det tyder på at Arbeidstilsynet bør prioritere å bruke Altinn som kanal når vi sender brev om konkrete regelverksendringer, eller handlinger som mottakeren skal utføre. Det bør også forklares for mottakerne hvorfor endringene er viktige. Godt utformede og målrettede brev kan på den måten være et verktøy i arbeidsmiljøarbeidet. Mer generell informasjon, som ikke nødvendigvis oppleves like relevant for mottakerne, er mindre egnet å sende ut gjennom Altinn. Brev i Altinn bør i større grad rendyrkes som en kanal der mottakerne kan forvente informasjon de skal forholde seg aktive til.

Basert på disse erfaringene, har vi oppsummert følgende anbefalinger:

- Bruk brev i Altinn når virksomheter skal utføre en handling, f.eks. ved nye krav eller endringer i regelverk.
- Sørg for at brevet er kort, tydelig og konkret, med en klar forklaring på hvorfor handlingen er viktig.

Har veiledningsbrevet ført til økt kunnskap?

Som vi kunne lese om i [forrige artikkel](#), opplevde de som svarte på undersøkelsen selv at de i stor grad fikk økt kunnskap av å motta veiledningsbrevet om verneombud. I tillegg til denne selvopplevde effekten, har vi målt om respondentene faktisk fikk bedre kunnskap om at deres virksomhet skulle ha verneombud. Resultatene i denne artikkelen viser at virksomheter som fikk veiledningsbrev om verneombud i større grad er klar over at de skal ha verneombud enn de andre to gruppene i eksperimentet, og at det er næringsvisе forskjeller på variasjonen mellom gruppene.

Av Marianne Elvsaa Nordtømme, Seksjon for analyse

Målt gjennom spørreundersøkelsen

Siden målgruppen for veiledningsbrevet var virksomheter med fem til ni ansatte, har alle virksomhetene som svarte på undersøkelsen plikt til å ha verneombud, gitt at de har meldt inn riktig antall ansatte til Aa-ordningen. For å undersøke kunnskapsnivået i de tre eksperimentgruppene om dette, stilte vi følgende spørsmål i spørreundersøkelsen (se [artikkelen om gjennomføring av eksperimentet](#) for mer informasjon om denne):

«Etter hva du kjenner til, er bedriften/virksomheten du tilhører pålagt å ha verneombud?»

For å unngå at respondentene i den ene gruppen koblet dette spørsmålet til veiledningsbrevet de hadde fått, stilte vi også tilsvarende spørsmål om arbeidsmiljøutvalg og bedriftshelsetjeneste. Respondentene kunne svare «ja», «nei» eller «vet ikke» på alle disse tre spørsmålene.

I denne artikkelen sammenligner vi svarene på spørsmålet om de var pålagt å ha verneombud mellom de tre gruppene i eksperimentet:

- **Verneombudsgruppen**, som fikk veiledningsbrev om verneombud
- **Placebogruppen**, som fikk veiledningsbrev om generelt arbeidsmiljøarbeid og det digitale verktøyet Arbeidsmiljøhjelpen
- **Kontrollgruppen**, som ikke fikk noe veiledningsbrev

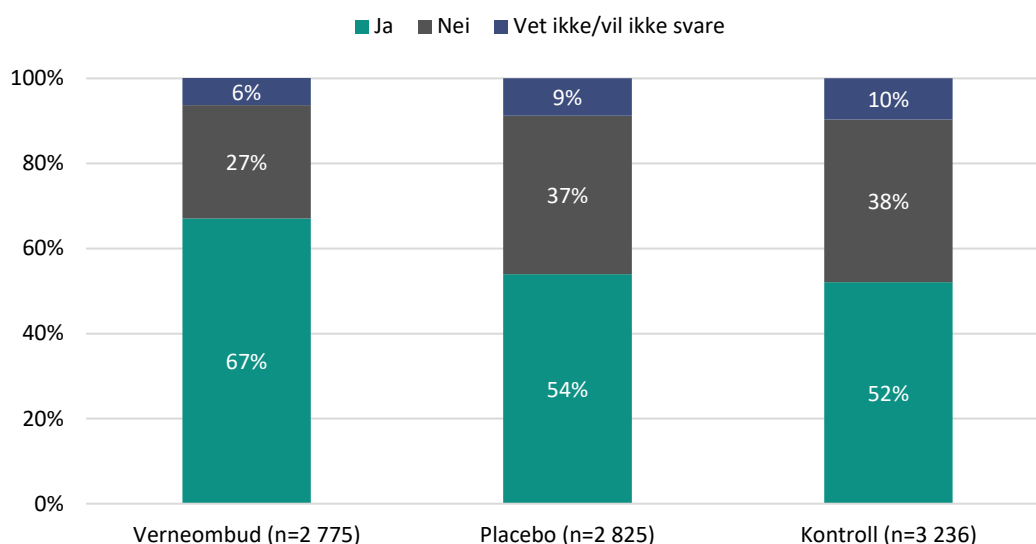
I tillegg ser vi på hvordan svarene fordeler seg innenfor ulike næringsgrupperinger. Vi viser også resultater fra et oppfølgingsspørsmål om hvor virksomhetene har fått informasjon om regelverk knyttet til verneombud fra.

Avgrensninger

Som forklart i [artikkelen om gjennomføring av eksperimentet](#), har vi i analysene kun brukt resultater for enkeltstående virksomheter, altså som ikke er del av en kjede. Vi har begrenset utvalget til virksomheter som fortsatt var aktive og registrert med minst fem ansatte på tidspunktet da spørreundersøkelsen ble gjennomført. Analysene er også avgrenset til virksomhetene som faktisk hadde åpnet veiledningsbrevene i de to brevgruppene, siden dette var en forutsetning for å få noen effekt på kunnskap.

Bedre kunnskap blant de som hadde fått veiledningsbrev

Svarfordelingene på spørsmålet om de var pålagt å ha verneombud, i hver av de tre gruppene i eksperimentet, er vist i figur 12. I gruppen som mottok og åpnet veiledningsbrevet om verneombud, visste 67 prosent at de var pålagt å ha verneombud. Tilsvarende andel i placebogruppen var 54 prosent, altså en god del lavere. I kontrollgruppen, som ikke fikk noe brev, visste 52 prosent at de var pålagt å ha verneombud.

Figur 12: Svarfordeling på spørsmålet «Etter hva du kjenner til, er bedriften/virksomheten du tilhører pålagt å ha verneombud?», per eksperimentgruppe.

I verneombudsgruppen var andelen som visste at de måtte ha verneombud 13 prosentpoeng høyere enn i placebogruppen og 15 prosentpoeng høyere enn i kontrollgruppen. Forskjellene i svarfordeling mellom verneombudsgruppen og de to andre gruppene er testet med kji-kvadrat-tester og t-tester, som viste at resultatene er svært statistisk signifikante. Det betyr at vi ganske sikkert ville ha funnet omtrent de samme forskjellene i hele populasjonen av tilsvarende virksomheter, som åpner brev fra oss og som svarer på spørreundersøkelse.

Forskjellene mellom de to gruppene som ikke hadde mottatt veiledningsbrevet om verneombud var derimot ikke signifikante. Det var heller ikke noen grunn til at det skulle være forskjell mellom disse to, så dette resultatet er som forventet.

Hva med de som ikke hadde fått bedre kunnskap?

Samtidig var det tre av ti respondenter i verneombudsgruppen som mente at deres virksomhet ikke var pålagt å ha verneombud, til tross for at virksomhetene hadde mottatt og åpnet veiledningsbrev om dette. Det er flere mulige årsaker til dette funnet. For eksempel, kan respondenter ha glemt brevet, eller en annen person enn den som leste brevet har svart på spørreundersøkelsen. Dette gjelder nok noen av respondentene, siden halvparten av de som svarte «nei» eller «vet ikke/vil ikke svare» på om de hadde plikt til verneombud, ikke kan huske å ha mottatt et slikt brev.

En annen mulig forklaring er at noen kan ha misforstått regelverket, for eksempel ved å tro at kravet til verneombud gjelder virksomheter med minst fem årsverk i stedet for fem ansatte. Selv om dette sto tydelig forklart tidlig i brevet, er det ikke sikkert alle har fått med seg denne nyansen.

Erfaringsmessig kan det også være en del virksomheter som er registrert med feil antall ansatte i Enhetsregisteret. Dersom de i virkeligheten har færre enn fem ansatte, har de ikke plikt til verneombud likevel og «nei» vil da være riktig svar på spørsmålet for disse.

Ulik effekt i ulike næringer

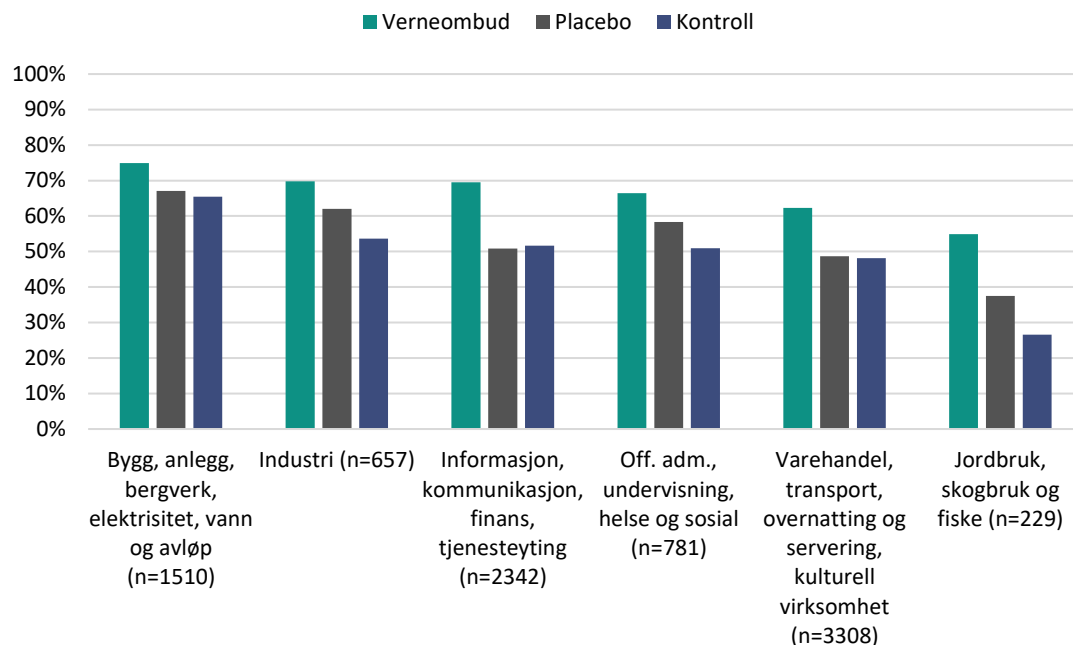
La oss se litt på hvordan svarene på det samme spørsmålet så ut innenfor ulike deler av arbeidslivet. Dette kan gi oss en indikasjon på om et slikt veiledningsbrev virker bedre i noen næringer enn i andre. Figur 13 viser hvor stor andel som svarte «ja» på at de var pålagt å ha verneombud innenfor seks sammenslåtte næringsgrupperinger. Forskjellene i kunnskap mellom de tre eksperimentgruppene innad i næringsgrupperingene er testet med kji-kvadrat, og alle er statistisk signifikante med p-verdier under 0,05.

Næringsgrupperingen bygg og anlegg, bergverk, elektrisitet, vann og avløp skilte seg positivt ut, med at 75 prosent i verneombudsgruppen svarte at de var pålagt å ha verneombud. Tilsvarende andel i placebo- og kontrollgruppene var henholdsvis åtte og ti prosentpoeng lavere, men likevel på nivå med og dels høyere enn verneombudsgruppen i flere av de andre næringsgrupperingene. Kunnskapen om regelverket i denne næringsgrupperingen var altså relativt god i utgangspunktet, og ble løftet enda litt høyere hos de som fikk veiledningsbrevet.

Innen grupperingen informasjon, kommunikasjon, finans og tjenesteyting var forskjellen mellom verneombudsgruppen og de andre to gruppene større enn i de noen av de andre næringsgrupperingene. Her visste 69 prosent i verneombudsgruppen at de var pålagt å ha verneombud, mot litt over halvparten i de andre to gruppene.

Det var også nokså stor forskjell mellom verneombudsgruppen og de andre to eksperimentgruppene innen servicenæringene varehandel, transport, overnatting og servering og kulturell virksomhet. Her visste 62 prosent i verneombudsgruppen at de var pålagt å ha verneombud, mot 49 og 48 prosent i de andre to gruppene.

Resultatene for de tre næringsgrupperingene jordbruk, skogbruk og fiske, industri og offentlig administrasjon, undervisning og helse og sosial er mer krevende å tolke. Også her er det også høyest andel som vet at de er pålagt å ha verneombud i gruppen som har fått brev om det, som forventet. Men det er flere i placebogruppen i disse næringene som vet at de er pålagt å ha verneombud enn i kontrollgruppen. Forskjellen mellom placebo- og kontrollgruppene skulle i teorien vært nokså liten. Det kan være flere årsaker til at den er litt større i disse næringsgrupperingene. En mulig forklaring kan være at vi i disse næringene ser en tydeligere effekt av at placebogruppen kun inneholder de virksomhetene som åpnet brevet de fikk, mens kontrollgruppen også inneholder svar fra virksomheter som ikke ville ha åpnet veiledningsbrevet om de hadde fått det. Vi antar derfor at kontrollgruppen består av en litt mer «brokete» forsamling virksomheter enn de andre to gruppene. Det er likevel vanskelig å se hvorfor dette skulle gi større utslag innenfor akkurat disse næringene enn i de andre. Det er derfor antakelig også andre, ukjente forhold som spiller inn.

Figur 13: Andel som svarte ja på spørsmålet «Etter hva du kjenner til, er bedriften/virksomheten du tilhører pålagt å ha verneombud?», etter gruppe i eksperimentet.

Kunnskap om regelverket fra ulike kilder

Alle som svarte ja eller nei på spørsmålet om de var pålagt å ha verneombud, fikk følgende oppfølgingsspørsmål:

«Hvor har du hørt eller lest om regelverk knyttet til verneombud? Kryss av for alle relevante svar.

- ☐ Jeg har hørt om det fra kolleger
- ☐ Jeg har fått informasjon fra arbeidsgiverforening (f.eks. NHO, Virke, KS e.l.)
- ☐ Jeg har fått informasjon fra bedriftshelsetjeneste
- ☐ Jeg har lest om det i brev fra Arbeidstilsynet
- ☐ Annet
- ☐ Vet ikke»

Her var vi mest interessert i å se hvor mange av de som visste at de var pålagt å ha verneombud, som sa de hadde lest om det i brev fra Arbeidstilsynet. Resultatene vises i tabell 5, hvor raden med brev fra Arbeidstilsynet er uthevet.

Tabell 5: Andel respondenter som visste at virksomheten deres var pålagt å ha verneombud og som har angitt ulike informasjonskilder gjennom følgende spørsmål: «Hvor har du hørt eller lest om regelverk knyttet til verneombud? Kryss av for alle relevante svar.» Etter gruppe i eksperimentet.

Kilde	Verneombud (n=1 856)	Placebo (n=1 522)	Kontroll (n=1 685)
Kolleger	12 %	12 %	14 %
Arbeidsgiverforening	26 %	30 %	30 %
Bedriftshelsetjeneste	36 %	43 %	43 %
Brev fra Arbeidstilsynet	51 %	36 %	29 %
Annet	28 %	33 %	35 %

Blant de som visste at de var pålagt å ha verneombud, svarte 51 prosent i verneombudsgruppen at de hadde lest om regelverk knyttet til verneombud i brev fra Arbeidstilsynet. Brevet var den oftest oppgitte kilden til informasjon i denne gruppen. Andre viktige kilder var bedriftshelsetjeneste (36 prosent) og arbeidsgiverforening (26 prosent). Andelen som oppga brev fra Arbeidstilsynet som kilde til informasjon var 36 prosent i placebogruppen og 29 prosent i kontrollgruppen. For disse gruppene ble bedriftshelsetjeneste oppgitt som en viktigere kilde til informasjon (43 prosent i begge grupper).

Dette betyr at det var en klart større andel av verneombudsgruppen som oppga veiledningsbrevet som en kilde til informasjon om regelverk knyttet til verneombud. Vi hadde likevel forventet at forskjellene skulle være større, ved at enda flere i gruppen som fikk brev om verneombud oppga dette som en kilde og færre i de andre to gruppene. Det kan være flere forklaringer på at dette ikke skjedde. En del respondenter i verneombudsgruppen husket kanskje ikke at de hadde mottatt veiledningsbrevet eller hva brevet handlet om. Det kan også hende at virksomheter i alle gruppene på et eller annet tidspunkt har mottatt informasjon om verneombud, direkte eller indirekte, i andre brev fra Arbeidstilsynet, som for eksempel tilsynsrapporter. Dette kan nok delvis

forklare hvorfor såpass mange i placebo- og kontrollgruppen oppga brev fra Arbeidstilsynet som kilde til informasjon.

Oppsummering av hovedfunn

I denne artikkelen har vi vist frem resultater fra to spørsmål i spørreundersøkelsen som ble gjennomført blant virksomheter med minst fem ansatte fem måneder etter at veiledningsbrev om verneombud ble sendt ut. Det første spørsmålet gjaldt om virksomheten var pålagt å ha verneombud. Dette har vi benyttet som et mål på kunnskap om regelverket, siden alle virksomhetene i utvalget hadde over fem ansatte og dermed var pålagt å ha verneombud.

Det andre spørsmålet vi har sett på i denne artikkelen, handlet om hvor de hadde fått informasjon om regelverket fra.

Hovedfunnene er:

- Respondentene i gruppen som hadde mottatt veiledningsbrev om verneombud var i større grad klar over at de var pålagt å ha verneombud enn respondentene i placebo- og kontrollgruppen. Vi kan derfor anta at brevet har hatt en positiv effekt på kunnskap om regelverket.
- Én av fire respondenter i verneombudsgruppen mente at de ikke var pålagt å ha verneombud, til tross for at de selv eller noen andre i deres virksomhet hadde mottatt og åpnet veiledningsbrevet noen måneder tidligere.
- Det var næringsvise forskjeller på hvor stor andel som visste at de var pålagt å ha verneombud, og også på hvor stor variasjon det var mellom eksperimentgruppene. I alle næringer var andelen som visste at de var pålagt å ha verneombud størst i verneombudsgruppen.
- Det var størst forskjeller i andelene som visste at de var pålagt å ha verneombud mellom verneombuds- og placebogruppen innen næringene kommunikasjon, informasjon og finans og i servicenæringene. Dette tyder på at verneombudsbrevet har hatt størst effekt på kunnskap i disse næringene.
- Blant de som visste at de var pålagt å ha verneombud, og hvor de selv eller noen andre i samme virksomhet hadde mottatt og åpnet veiledningsbrev om dette, oppga halvparten brev fra Arbeidstilsynet som en kilde til informasjon om regelverk knyttet til verneombud. Dette var klart flere enn blant de andre to gruppene i eksperimentet, som ikke hadde fått dette brevet.

På bakgrunn av dette, kan vi konkludere med at veiledningsbrevet har gitt et betydelig antall virksomheter bedre kunnskap om det nye regelverkskravet. Som diskutert i [artikkelen om gjennomføring av eksperimentet](#), er analysene avgrenset til kun enkeltstående virksomheter, og kun de som hadde åpnet brev og svart på spørreundersøkelsen. Effekten kan derfor ikke ekstrapoleres til alle slags virksomheter.

Er det en effekt av veiledningsbrev på om virksomheter har verneombud?

I kjølvannet av regelverksendringen om at virksomheter med 5-9 ansatte må ha verneombud, sendte Arbeidstilsynet ut brev om dette. I denne artikkelen ser vi på om eksperimentet med informasjonsbrev om verneombud har hatt noen effekt på om virksomheter etter et halvt år har verneombud.

Resultatene viser at en større andel av virksomhetene som fikk brev om verneombud sier de har verneombud etter et halvt år. Andelen som sier at de fikk verneombud i perioden eksperimentet pågikk, er høyere i denne gruppen enn i placebo- og kontrollgruppen. Den høyere andelen som oppgir å ha verneombud i verneombudsbrevgruppa kan sannsynligvis tilskrives endringer som skjedde i perioden eksperimentet pågikk. Resultatene gjelder imidlertid kun for de virksomhetene som endte opp med å svare på spørreundersøkelsen.

Av Ole Magnus Theisen, Seksjon for analyse

Innledning

I denne artikkelen analyserer vi, ved hjelp av brevekspperimentet beskrevet i [artikkelen om gjennomføring av eksperimentet](#), om et utsendt brev om verneombud («verneombudsbrevet») har bidratt til at flere virksomheter har fått verneombud, og om det skjedde i perioden eksperimentet pågikk.

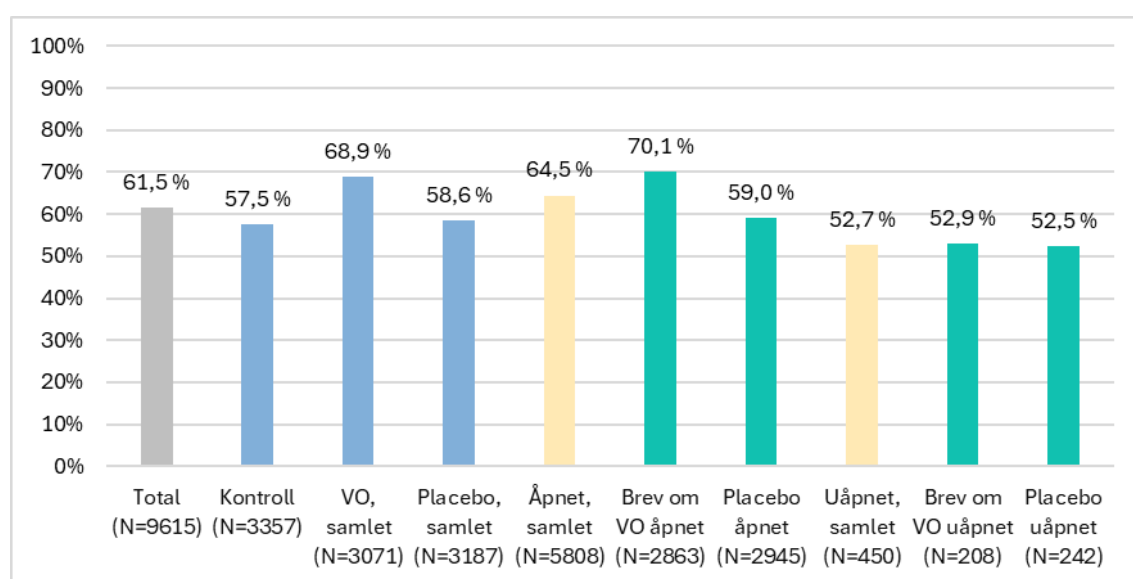
Vi finner at virksomheter som har mottatt verneombudsbrevet i større grad har verneombud. Denne forskjellen kan i stor grad forklares av at de har fått verneombud i perioden etter at brevene ble sendt ut. Begge disse forskjellene holder selv når vi kontrollerer for andre kjennetegn som kan henge sammen med både tilbøyeligheten til å åpne brev fra det offentlige, svare på spørreundersøkelser og skaffe seg verneombud.

Virksomhetene som mottok verneombudsbrevet, har i større grad verneombud

Som beskrevet i [artikkelen om gjennomføring av eksperimentet](#), så er det systematiske skjevheter i både hvem som åpner ett brev og som ender opp med å svare på verneombudsspørsmålet i spørreundersøkelsen. Samtidig er det ikke noen klare tegn på systematiske skjevheter mellom verneombudsbrevgruppa og gruppa som har mottatt placebobrevet. Vi kan altså nokså sikkert si noe om forskjellene mellom de to brevgruppene, men bare blant de som har svart på spørsmålet om verneombud.

Figur 14 viser andelen som sier de har verneombud, brutt ned på ulike grupper. Vi ser av den grå søylen at totalt 61,5 prosent oppgir at de har verneombud. Hvis vi sammenligner de 70,1 prosentene for de som både fikk og åpnet verneombudsbrevet (grønn søyle) med de 59,0 prosentene som både fikk og åpnet placebobrevet (grønn søyle), så ser vi en forskjell på 11,1 prosentpoeng. Siden vi har analysert eventuelle forskjeller mellom disse to gruppene, og kommet fram til at det er svært lite sannsynlig at noe annet enn selve innholdet i brevet kan ha hatt noe å si, så er det sannsynlig at forskjellen skyldes eksperimentet.

Vi må imidlertid ta et lite forbehold, siden frafallet fra populasjonen var noe større i placebogruppa enn i verneombudsgruppa. Analyser viser at dette kan maksimalt forklare 2 prosentpoeng av forskjellen, og frafallet skyldes uansett helt reelle grunner som ikke har noe med eksperimentet å gjøre, slik at det er mest sannsynlig at forskjellen er på rundt 11 prosentpoeng.

Figur 14: Andel som har svart at de har verneombud totalt, etter eksperimentgruppe og kombinasjonen eksperimentgruppe og åpningsstatus.

En annen indikasjon på at virksomheter i de to brevgruppene har oppført seg likt får vi hvis vi sammenligner mottakere av hvert av disse brevene, men som ikke åpnet brevet de fikk. Her forventer vi ingen forskjell. Disse to gruppene vises i de to grønne søylene lengst til høyre i figuren. Vi ser her at andelen som har verneombud blant de som mottok verneombudsbrevet, men ikke åpnet brevet, er på 52,9 prosent og dermed litt høyere enn de 52,5 prosentene i tilsvarende gruppe som mottok placebobrevet. Disse gruppene er imidlertid nokså små (208 og 242 virksomheter) og forskjellen er langt fra signifikant, så denne forskjellen kan vi ser bort fra. Siden virksomheter i disse gruppene uansett ikke har lest innholdet i brevet, kan vi slå sammen disse to brevgruppene. Av denne sammenslåtte gruppen har i snitt 52,7 prosent verneombud, mot 57,5 prosent i kontrollgruppa og 58,6 prosent i placebogruppa. Forskjellen mellom disse tre gruppene kan ikke skyldes verneombudsbrevet. I stedet skyldes det antageligvis at åpnere vs. ikke-åpnere av brev også har ulik tilbøyelighet til å holde seg informert om regelverk og å etterleve det. Det at kontrollgruppa havner lavere enn

placebogruppa som har åpnet brevet, handler sannsynligvis om at kontrollgruppa også inneholder en andel – anslagsvis rundt 21 prosent – som ikke ville ha åpnet et brev om de hadde fått det. Hvis vi sammenligner alle i placebogruppa med kontrollgruppa, så er andelene svært like, 58,6 prosent mot 57,5 prosent.

For å sjekke at forskjellene mellom de som åpnet verneombudsbrevet og de som åpnet placebobrevet ikke skyldes andre bakenforliggende faktorer, viser vi i tabell 6 under en såkalt regresjonsanalyse. Den viser først forskjellene mellom de ulike gruppene sett opp mot de som mottok placebobrevet og en statistisk test på om forskjellen er signifikant.

Tabell 6: Regresjon over om virksomheten har verneombud eller ikke.

Variabel	Koeffisient	Standardfeil	t-verdi	Signifikans
Konstant	0,601	0,009	65,656	0,000
Mottatt verneombudsbrev og åpnet	0,104	0,013	8,014	0,000
Kontrollgruppe	-0,017	0,013	-1,353	0,176
Mottatt et av brevene og ikke åpnet	-0,068	0,025	-2,731	0,006
N=9045 (vs. 9615)				
Konstant	1,008	0,051	19,788	0,000
Mottatt verneombudsbrev og åpnet	0,104	0,013	8,105	0,000
Kontrollgruppe	-0,016	0,012	-1,266	0,206
Mottatt et av brevene og ikke åpnet	-0,060	0,025	-2,435	0,015
Industri og primærnæringer	-0,063	0,021	-3,064	0,002
Handel, transp, overn&servering, kultur	-0,090	0,016	-5,471	0,000
Info-komm., finans, tjenesteyting	-0,067	0,016	-4,129	0,000
Off. adm., undervisning, helse og sosial	-0,025	0,022	-1,140	0,254
Skåre på Prediksjonsindeksen	-0,534	0,073	-7,305	0,000
Alder på virksomheten	-0,001	0,001	-0,969	0,332
Kvadrert virksomhetsalder	0,000	0,000	1,059	0,290
Revers år siden tilsyn, ingen er lik 0	0,012	0,001	7,901	0,000
Område_1 Nord	-0,022	0,014	-1,547	0,122
Område_2 Vest	-0,007	0,013	-0,524	0,600
Område_3 Sør	-0,019	0,014	-1,360	0,174
Respondenten er leder	-0,003	0,016	-0,181	0,856
N=9045 (vs. 9615)				

Den øverste delen av tabell 6 viser resultatene av en regresjonsanalyse hvor vi kun sammenligner de ulike gruppene i eksperimentet med gruppen som mottok placebobrevet og åpnet det. Som forklart ovenfor, er de som har mottatt ett av brevene, men ikke åpnet det, like. Dette er få virksomheter og vi har derfor slått de sammen i analysen. For alle andre gruppene enn sammenligningsgruppa, kan vi tolke koeffisientverdien omtrentlig som at den viser forskjellen i prosentpoeng mellom sammenligningsgruppa – de som mottok og åpnet placebobrevet – og den aktuelle gruppa. Vi ser at 60,1 prosent av respondentene av de som åpnet placebobrevet oppgir å ha verneombud. Dette er en litt høyere andel enn de 59,0 prosentene som gjengitt i figur 14. Dette skyldes at vi i regresjonen mister snaut 600 observasjoner fordi

vi skal ha med andre variabler som vi for en del av virksomhetene mangler informasjon på. Hvis vi kjører en analyse med alle 9615 virksomhetene som har svart, så er prosentandelen på 59. De andre forskjellene mellom figur 14 og øverste del av tabell 6 skyldes i all hovedsak også dette.

Hvis vi ser på gruppen som har mottatt verneombudsbrevet og åpnet det, ser vi at det er omtrent 10,4 prosentpoeng flere enn i sammenligningsgruppa som oppgir at de har verneombud. Denne forskjellen er klart signifikant. Igjen, så er forskjellen egentlig på 11,1 prosentpoeng, men skyldes at vi har litt færre observasjoner for denne analysen.

Videre, ser vi at kontrollgruppen i litt mindre grad har verneombud enn placebogruppen, men at denne forskjellen ikke er signifikant. Nederst ser vi at de som har mottatt ett av brevene, men ikke har åpnet det, har 6,8 prosentpoeng lavere andel med verneombud. Denne forskjellen fra placebobrevggruppen kan ikke skyldes innholdet i brevet. I stedet gjenspeiler den sannsynligvis at de 450 virksomhetene som ikke har åpnet det brevet de har fått, også i mindre grad etterlever lovkrav generelt, inkludert det å ha verneombud. Det er med andre ord noe iboende i disse virksomhetene som ikke handler om eksperimentet som ligger bak denne. Dette kan også forklare hvorfor kontrollgruppen har en litt lavere andel med verneombud enn placebobrevggruppen som åpnet brevet. Siden sistnevnte består av virksomheter som både har åpnet placebobrevet og svart på undersøkelsen, så er det nærliggende å anta at de også er flinke til å etterfølge lovkrav. Siden kontrollgruppen ikke har mottatt noe brev, så består denne av mesteparten av virksomheter som ville ha åpnet et brev om de hadde fått det pluss en liten andel som ikke ville ha åpnet et brev om de hadde fått det. Siden kontrollgruppa består av disse to gruppene med ulik tilbøyelighet til å åpne brev og også etterleve lovkrav, er dette sannsynligvis forklaringen på hvorfor kontrollgruppa har lavere andel med verneombud enn placebogruppa som har åpnet brevet, men høyere andel med verneombud enn de som har mottatt ett brev, men ikke åpnet det.

Den nederste delen av tabell 6 gjentar sammenligningen mellom de ulike eksperimentgruppene, men i tillegg tar den høyde for eventuelle forskjeller i andel med verneombud som skyldes andre faktorer enn eksperimentet. Hvis eksperimentet har fungert som det skal, så skal ikke forskjellen mellom sammenligningsgruppa og de andre eksperimentgruppene endre seg særlig. Motsatt, hvis eksperimentgruppene ikke lenger er tilfeldig fordelt, så kan bakgrunnsvariabler rokke ved forklaringskraften til eksperimentgruppene. Siden vi kun har mulighet til å se på de som har svart på undersøkelsen, og vet at det er skjevhet i dette, så er denne analysen ekstra viktig. I denne analysen kan de andre variablene godt gi utslag, men det skal ikke påvirke forskjellene imellom de ulike eksperimentgruppene. Kort fortalt, så bør koeffisientverdien for gruppene som ikke er sammenligningsgruppa forbli så like som mulig til verdien de har i den øverste delen av tabell 6, spesielt for de som mottok og åpnet verneombudsbrevet. Verdien for sammenligningsgruppa kan endres uten at det er problematisk, fordi de nye variablene også sammenlignes med denne.

Vi ser at koeffisientverdien for gruppen «Mottatt verneombudsbrev og åpnet» ikke endrer seg når vi tar høyde for alternative forklaringer enn eksperimentet. Likeledes ser vi at de to neste gruppene – kontrollgruppa og den sammenslåtte gruppa med

virksomheter som ikke åpnet brevet de mottok – i liten grad endrer seg når vi tar høyde for andre variabler som kan henge sammen med det å ha verneombud. Dette betyr at det er verneombudsbrevet som er den eneste logiske forklaringen på forskjellen i verneombud mellom gruppen som mottok og åpnet dette brevet og gruppen som mottok og åpnet placebobrevet. Vi ser at variabler som næring, skåre på Prediksjonsindeksen og tid siden tilsyn påvirker sannsynligheten for om en virksomhet har verneombud, men effekten av eksperimentet holder seg altså. For de som har svart på undersøkelsen, kan vi svært sikkert si at det er en effekt og at vårt beste anslag på forskjellen er på omtrent elleve prosentpoeng sammenlignet med de som mottok og åpnet placebobrevet. Videre, så er ikke andelen for åpnerne av placebobrevet signifikant forskjellig fra kontrollgruppen, noe som tyder på at placebobrevet ikke i seg selv har motivert mottakerne til å skaffe seg verneombud.

Vi har kun svar på om virksomhetene har verneombud fra snaut 40 prosent av virksomhetene – hva kan vi si om resten?

Som diskutert i [artikkelen om gjennomføring av eksperimentet](#), er det systematisk frafall fram til besvarelse av spørreundersøkelsen. Virksomheter som har mottatt et brev, men ikke åpnet det, har langt lavere sannsynlighet for å svare på spørreundersøkelsen. Blant de som har svart på verneombudsspørsmålet, er andelen med verneombud også klart lavere blant virksomheter som har mottatt et brev, men ikke åpnet det. Dette kan tyde på at det i tillegg til eksperimentet, også er en effekt av en grunnleggende tilbøyelighet til å etterleve det offentlige etater ber dem om å gjøre, altså at det er noe grunnleggende som både gjør at virksomheter åpner brev i Altinn, skaffer seg verneombud og følger andre pålegg og oppfordringer fra det offentlige.

I forlengelsen av dette, er det også sannsynlig at de som har svart på undersøkelsen også er flinkere til å etterleve lovkrav og dermed også skaffe seg verneombud, enn de som ikke har svart på undersøkelsen. Dette har vi naturligvis ikke tall på, siden svar på spørreundersøkelsen er den eneste måten vi kan få denne informasjonen. Den store forskjellen i svarrate mellom de som åpnet og de som ikke åpnet brevet de fikk, underbygger imidlertid denne antagelsen. Vi antar derfor at andelen med verneombud i den delen av populasjonen som ikke har svart er noe lavere enn de 61,5 prosentene som oppgir det her.

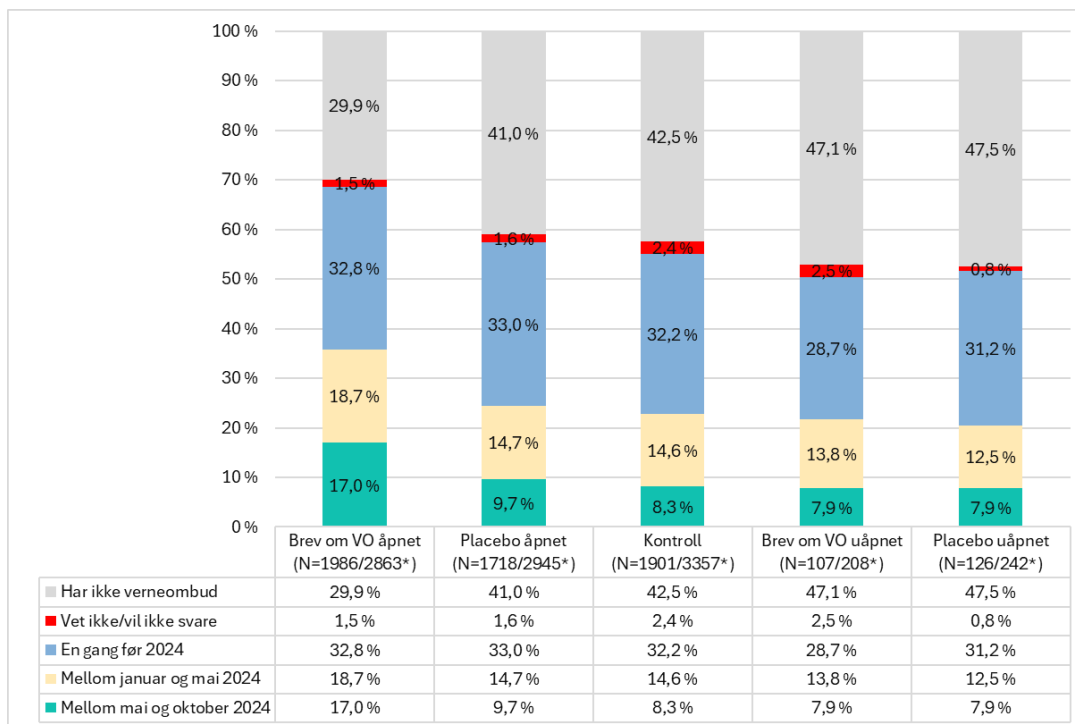
Videre, så kan det hende at verneombudsbrevet har en sterkere effekt på de som har svart på undersøkelsen, ettersom de antageligvis er flinkere til å etterleve oppfordringer fra det offentlige. Det kan derfor hende at de som ikke har svart på undersøkelsen, men mottatt og lest verneombudsbrevet, i mindre grad har følt seg forpliktet til å få på plass verneombud. Dette er noe vi aldri får noe klart svar på, men vi vet fra [artikkelen om gjennomføring av eksperimentet](#) at det ikke er store forskjeller mellom gruppene etter vårt mål på etterlevelse (Prediksjonsindeksen). Dette skulle tilsi at andelen med verneombud i gruppen som ikke har svart på undersøkelsen, ikke er mye lavere enn blant de som har svart og at denne førstnevnte gruppen responderer nokså likt på brevet de har mottatt. En alternativ tolkning er at de som åpnet verneombudsbrevet, men ikke svarte på undersøkelsen, er litt lik de som ikke åpnet brevet, men svarte på undersøkelsen, altså de som står i gruppen «uåpnet, samlet» i figur 14 over.

Virksomhetene som mottok verneombudsbrevet, har i større grad fått verneombud i eksperimentperioden

For at det skal være eksperimentet som kan ha ført til endringen i verneombudsstatus, så må endringen ha skjedd i eksperimentperioden. Vi spurte derfor de som hadde verneombud, om når det nåværende verneombudet kom på plass med følgende svaralternativ:

- før 2024
- i perioden januar til mai 2024
- mai til oktober 2024
- Vet ikke/vil ikke svare

Hvis vi bryter ned prosentandelene for spørsmålet om når de ulike eksperimentgruppene fikk verneombud, så blir resultatet misvisende. Siden spørsmålet om tidspunkt kun stilles til de som har verneombud, vil andelen som får dette spørsmålet variere mellom de ulike eksperimentgruppene. Vi har derfor gjort to justeringer for at sammenligningen av tidspunkt for når man fikk verneombud mellom de ulike eksperimentgruppene skal bli likest mulig. Siden det er noen få som svarte «ja» på spørsmål om de hadde verneombud, som allikevel ikke har svart på spørsmålet om når de fikk det, justerte vi for dette. Deretter bruker vi dette justerte antallet til å beregne andelen for hvert tidspunkt, som prosent av alle som har svart på spørsmålet om de har verneombud. Vi gjør dette andre steget, fordi vi da vil få et riktigere sammenligningsgrunnlag på når man fikk verneombud, siden andelene som har fått verneombud i de ulike eksperimentgruppene er veldig ulikt. For tallene i figur 15 under, har vi derfor beregnet prosentandelen som har fått verneombud i en gitt periode som andel av alle som har svart på verneombudsspørsmålet.

Figur 15: Tidspunkt for når nåværende verneombud kom på plass, tall justert for andel som har verneombud.

Vi vet fra figur 14 over, at 11,1 prosentpoeng flere av de som har åpnet verneombudsbrevet har verneombud sammenlignet med de som har åpnet placebobrevet. Vi ser fra figur 15 at det for tidsperioden mai til oktober 2024 er en forskjell på 7,3 prosentpoeng mellom de som har åpnet verneombudsbrevet, sammenlignet med de som har åpnet placebobrevet. Dette er for lite til å forklare den 11,1 prosents forskjellen mellom disse to eksperimentgruppene i andel som har verneombud. Vi ser imidlertid at det også er 4 prosentpoeng flere i gruppen som åpnet verneombudsbrevet som fikk verneombud i januar-mai enn i placebogruppen. Svaralternativet «januar til mai 2024» er upresist og kan overlappe med alternativet «mai til oktober 2024». Siden vi sendte ut halvparten av brevene 15. mai og resten 22. mai, kan en del som har anskaffet seg verneombud i mai ha krysset av på svaralternativet «januar til mai 2024». Det er i tillegg sannsynligvis også noen som ikke husker nøyaktig når de fikk verneombud, men husker at det var på våren eller tidlig på sommeren en gang, og derfor krysset av for det første alternativet. Fordelingen ellers mellom de to gruppene av brevottakere som har åpnet brevet for alternativene «før 2024» og «vet ikke/vil ikke svare» er svært lik, noe som styrker tolkningen at noe av forskjellen i andel verneombud kan forklares med upresist formulert svaralternativ og/eller unøyaktig hukommelse.

Videre ser vi at mellom de som har åpnet placebobrevet og kontrollgruppa, er det gjennomgående svært små forskjeller både i andel som har verneombud og tidspunktet for når nåværende verneombud kom på plass. Dette gir igjen en god indikasjon på at placebobrevet ikke har trigget virksomheter til å skaffe seg verneombud.

For å sjekke at forskjellene mellom de som åpnet verneombudsbrevet og de som åpnet placebobrevet ikke skyldes andre bakenforliggende faktorer, viser vi i tabell 7 under en såkalt regresjonsanalyse. Den viser først forskjellene mellom de ulike gruppene sett opp mot de som mottok placebobrevet og en statistisk test på om forskjellen er signifikant.

Den øverste delen av tabell 7 under viser resultatene av en regresjonsanalyse hvor vi kun sammenligner de ulike gruppene i eksperimentet med gruppen som mottok placebobrevet og åpnet det. Som forklart ovenfor, er de som har mottatt ett av brevene, men ikke åpnet det, nokså like. Dette er få virksamheter og vi har derfor slått de sammen i analysen. For alle andre gruppene enn sammenligningsgruppa – det som kalles «Konstant» – kan vi tolke koeffisientverdien omtrentlig som at den viser forskjellen i prosentpoeng mellom sammenligningsgruppa – de som mottok og åpnet placebobrevet – og den aktuelle gruppa. Siden svaralternativet «mellom januar og mai 2024» også er dels innenfor eksperimentperioden, slo vi sammen dette alternativet med «mellom mai og oktober 2024» og sammenlignet denne sammenslåtte gruppen med de som hadde fått verneombud på et annet tidspunkt eller ikke har verneombud.

Vi ser at 24,8 prosent av respondentene av de som åpnet placebobrevet oppgir å ha fått det nåværende verneombudet på plass i perioden januar til oktober. Dette er en litt høyere andel enn de 24,4 prosentene som gjengitt i figur 15. Dette skyldes at vi i regresjonen mister snaut 600 observasjoner fordi vi skal ha med andre variabler hvor det er en del virksamheter vi mangler informasjon på. Hvis vi kjører en analyse med alle 9615 virksamhetene, så er prosentandelen på 24,4. De andre forskjellene mellom figur 15 og øverste del av tabell 7 skyldes i all hovedsak også dette.

Tabell 7: Regresjon av eksperimentgruppens effekt på om man har fått verneombud i eksperimentperioden.

Variabel	Koeffisient	Standardfeil	t-verdi	Signifikans
Konstant	0,248	0,008	29,437	0,000
Mottatt verneombudsbrev og åpnet	0,113	0,012	9,394	0,000
Kontrollgruppe	-0,014	0,012	-1,215	0,224
Mottatt et av brevene og ikke åpnet	-0,032	0,023	-1,377	0,168
N=9050 (vs 9615)				
Konstant	0,356	0,047	7,529	0,000
Mottatt verneombudsbrev og åpnet	0,114	0,012	9,531	0,000
Kontrollgruppe	-0,014	0,012	-1,185	0,236
Mottatt et av brevene og ikke åpnet	-0,028	0,023	-1,202	0,230
Industri og primærnæringer	-0,081	0,019	-4,234	0,000
Handel, transp, overn&servering, kultur	-0,071	0,015	-4,660	0,000
Info-komm., finans, tjenesteyting	-0,019	0,015	-1,261	0,207
Off. adm., undervisning, helse og sosial	0,006	0,020	0,275	0,783
Skåre på PI - bedr enh	-0,052	0,068	-0,764	0,445
Alder på virksomheten	-0,004	0,001	-3,109	0,002
Kvadrert virksomhetsalder	0,000	0,000	2,446	0,014
Revers år siden tilsyn, ingen er lik 0	0,004	0,001	2,650	0,008
Område_1 Nord	-0,037	0,013	-2,794	0,005
Område_2 Vest	0,019	0,012	1,590	0,112
Område_3 Sør	0,001	0,013	0,085	0,932
Respondenten er leder	-0,006	0,015	-0,383	0,701
N=9050 (vs 9615)				

Hvis vi ser på gruppen som har mottatt verneombudsbrevet og åpnet det, ser vi at det er 11,3 prosentpoeng flere enn i sammenligningsgruppa som oppgir at de har fått verneombud i tidsperioden eksperimentet pågikk. Denne forskjellen er klart signifikant. Igjen, så er forskjellen hvis vi analyserer hele utvalget (ikke vist) på 11,4 prosentpoeng, men skyldes som sagt at vi har litt færre observasjoner for denne analysen. Siden det er rundt 11 prosentpoengs forskjell i andelen med verneombud, som vist i figur 14, så er forskjellen i prosentpoeng på om nåværende verneombud kom på plass i eksperimentperioden stor nok til å forklare forskjellen i andelen som har verneombud. Dette kriteriet – at forskjellen må ha skjedd i eksperimentperioden – er dermed oppfylt.

Videre ser vi at kontrollgruppen i litt mindre grad har fått verneombud i perioden enn placebogruppen, men at denne forskjellen ikke er signifikant. Nederst ser vi at for de som har mottatt ett av brevene, men ikke har åpnet det, har 3,2 prosentpoeng lavere andel anskaffet verneombud i eksperimentperioden. Denne forskjellen fra placebobrevgruppen kan ikke skyldes innholdet i brevet. I stedet gjenspeiler den sannsynligvis at de 450 virksomhetene som ikke har åpnet det brevet de har fått, også i mindre grad etterlever lovkrav generelt, inkludert det å ha verneombud. Hverken denne gruppa eller kontrollgruppa er signifikant forskjellig fra gruppa som har åpnet placebobrevet. Disse forskjellene skal derfor ikke tillegges særlig vekt.

Den nederste delen av tabell 7 gjentar sammenligningen mellom de ulike eksperimentgruppene, men i tillegg tar den høyde for eventuelle forskjeller i andel med verneombud som skyldes andre faktorer. Hvis eksperimentet har fungert som det skal, så skal ikke forskjellen mellom sammenligningsgruppen og de andre eksperimentgruppene endre seg særlig. Motsatt, hvis eksperimentgruppene ikke er tilfeldig fordelt, så kan bakgrunnsvariabler rokke ved forklaringskraften til eksperimentgruppene. Siden vi kun har mulighet til å se på de som har svart på undersøkelsen, og vet at det er skjevhet i dette, så er denne analysen ekstra viktig. I denne analysen kan de andre variablene godt gi utslag, men det skal ikke påvirke forskjellene mellom hver av eksperimentgruppene og de som mottok og åpnet placebobrevet («Konstant»).

Vi ser at koeffisientverdien for gruppen «Mottatt verneombudsbrev og åpnet» kun endrer seg minimalt – fra 11,3 til 11,4 – når vi tar høyde for alternative forklaringer enn eksperimentet. Dette betyr at det er verneombudsbrevet som er den eneste logiske forklaringen på forskjellen i verneombud mellom gruppen som mottok og åpnet dette brevet og gruppen som mottok og åpnet placebobrevet. Videre, så er ikke andelen for åpnerne av placebobrevet signifikant forskjellig fra kontrollgruppen, noe som tyder på at placebobrevet ikke i seg selv har motivert mottakerne til å skaffe seg verneombud i eksperimentperioden.

Konklusjon

I denne artikkelen diskuterer vi om å sende ut brev om nye regler om verneombud har økt andelen virksomheter med verneombud.

Vi finner at, for de snaue 40 prosentene av virksomhetene som har svart på spørreundersøkelsen, er det rundt 11 prosentpoengs forskjell i andelen som har verneombud som kun kan forklares innholdet i brevet. Vi finner også at andelen som i spørreundersøkelsen sier de har verneombud blant de som mottok placebobrevet, og åpnet det, ikke er signifikant høyere enn i kontrollgruppen. Dette styrker konklusjonen om at det er selve innholdet i brevet som kan forklare forskjellen, og ikke tilbøyeligheten til å ha åpnet ett brev fra Arbeidstilsynet. Disse forskjellene holder seg også når vi tar høyde for andre faktorer som kan forklare både hvorvidt en virksomhet har verneombud og åpne brev. Vi må riktignok stole på at de som svarer at de har verneombud faktisk har det, eller i hvert fall at graden av lyving er like høy i de ulike eksperimentgruppene. Siden undersøkelsen ble gjennomført på web er sannsynligheten for at respondentene lyver lavere enn ved telefonintervju.

Til sist finner vi at forskjellen i andel med verneombud kan forklares med tidspunktet for når nåværende verneombud kom på plass. Også denne forskjellen endrer seg svært lite når vi tar høyde for andre faktorer som kan forklare både tilbøyeligheten for å etterleve oppfordringer fra det offentlige og om virksomheter har fått verneombud i eksperimentperioden inkluderes i analysen. Det ser ut til at forskjellene mellom eksperimentgruppene skyldes eksperimentet.

Hva så? En rundt elleve prosentpoengs forskjell i om man har verneombud er en nokså stor effekt. Omtrent en tredel av virksomhetene som svarte på undersøkelsen hadde allerede verneombud på plass før lovendringen i januar 2024. Dette var jevnt fordelt mellom alle tre eksperimentgruppene. Det var altså kun 65-70 prosentpoeng forbedring som var mulig. Dermed utgjør en elleve prosentpoengs forskjell en betydelig forskjell. Selv om det i alle eksperimentgruppene er en økning i andelen som fikk verneombud i eksperimentperioden, er økningen betraktelig større i gruppen som fikk tilsendt og åpnet verneombudsbrevet enn i de andre gruppene.

Dette eksperimentet gir oss kunnskap om effekten av ett av våre virkemidler. Konteksten er en nylig gjennomført regelverksendring, noe som kan forklare at en del virksomheter som enten ikke har fått eller ikke åpnet brevet om verneombud, allikevel har skaffet seg verneombud i perioden. Digitale brev i kjølvannet av en regelverksendring, er et svært billig virkemiddel. Vi viser her at det også er et effektivt virkemiddel. Det vi ikke vet er hvor sterk effekten ville ha vært hadde det ikke vært lovendring snaue fem måneder før veiledningsbrevet. På den annen side, så er det kanskje i kjølvannet av regelendringer det er viktigst at Arbeidstilsynet kommer med veiledning om nye krav.

En annen ting vi ikke vet er om, og i så fall hvor lenge det vil ta før, gruppene som ikke fikk verneombudsbrevet når samme andel med verneombud som gruppen som fikk veiledningsbrevet om verneombud.

Vi må ta forbehold om at vi kun har sikker kunnskap for de som har svart på spørreundersøkelsen. For de som ikke har svart, kan vi på den ene siden anta at forskjellen er like stor. Vi har få grunner til å tro at forskjellen er større blant de som ikke har svart, men det kan hende at det å ikke svare på undersøkelsen gjenspeiler et litt mer avslappet forhold til oppfordringer og krav fra det offentlige. Hvis dette er tilfelle, så skulle også effekten av verneombudsbrevet være svakere enn for de som har svart på spørreundersøkelsen. Dette er noe vi ikke kan vite svaret på, men siden forskjellen er omtrent 11 prosent blant de 40 prosentene som har svart, så vil summen for de som har svart og de 60 prosentene som ikke har svart være større enn null og sannsynligvis også systematisk større enn null.

Brev i Altinn – erfaringer med å rope i skogen

Arbeidstilsynet bruker jevnlig Altinn til å sende brev til norske virksomheter. Brevene brukes blant annet til å varsle tilsyn og informere om regelverksendringer, som i eksperimentet med verneombud. Erfaringene fra utsendelser av ulike veiledningsbrev de siste årene viser at Altinn kan være en nyttig kanal når innholdet er målrettet og konkret – men også at vi møter både tekniske og praktiske utfordringer.

Av Kristian Ski, Seksjon for kommunikasjon

Hva er Altinn?

Altinn er en digital kanal de fleste norske virksomheter kjenner til, og som myndighetene bruker til dialog og informasjon [2]. Over 1 million virksomheter er registrert som brukere i Altinn gjennom et organisasjonsnummer. Over 4 millioner privatpersoner har en innboks i Altinn.

Breve kommer fram, men ikke alltid til rett mottaker

Så lenge en bedrift har et gyldig organisasjonsnummer, kommer brevene som sendes til norske virksomheter via Altinn alltid fram til en postkasse. I de få tilfellene brevet ikke når fram, skyldes det som oftest at virksomheten har blitt lagt ned.

For at brev skal nå fram til riktig og relevant mottaker, er det avgjørende hvordan vi avgrenser hvilke virksomheter det skal sendes til. De opplysningene vi har tilgang på gjennom vår virksomhetstjeneste, er ikke nødvendigvis egnet til å avgjøre om virksomhetene er omfattet av et regelverk eller ikke. Det er også utfordringer med at virksomheter kan være oppført med feil næringskode i Enhetsregisteret. Det fører til at flere virksomheter får brev de ikke skulle ha hatt, som eksempelet om bedriftshelsetjeneste (BHT) under belyser. Eller motsatt, at de ikke får brev de skulle ha hatt.

Eksempel: Brev om BHT-tilknytning

Alle virksomheter som er pålagt å ha bedriftshelsetjeneste (BHT), fikk et brev i Altinn fra Arbeidstilsynet for å gjøre dem oppmerksomme på endringer i forskriften, samt å minne dem på at de var pålagt å være tilknyttet BHT. Brevet ble sendt til virksomheter som var oppført med ansatte, og som tilhører en næringskode som er pålagt å bruke BHT. Vi tok ikke høyde for at alle enkeltpersonforetak og AS der eier var eneste ansatte i praksis ikke er berørt av regelverket. Dette førte til at mange virksomheter der eier var eneste ansatte fikk et brev de ikke skulle ha fått.

Når en virksomhet er del av en større virksomhetsstruktur, når heller ikke brevene alltid fram. Vi har flere eksempler på at en overenhet åpner brev på vegne av sine underenheter, og at underenhetene ikke har tilgang til postkassen i Altinn.

Eksempel: "Bokhandler Hansen" og brev om verneombud

Denne fiktive bokhandlerkjeden har 20 butikker i Norge med 7 ansatte i hver butikk. Når Arbeidstilsynet sender brev til alle bedrifter med 5–9 ansatte for å opplyse om at de skal ha verneombud, får hovedkontoret til Bokhandler Hansen 20 likelydende brev. Ikke alle kjeder har organisert Altinn-postkassa slik, men mange har det, og vi har ikke oversikt over hvem. Da blir vi prisgitt at sentralkontoret distribuerer brevene eller informasjonen til de som har bruk for den.

Eksemplet over viser at brev i Altinn ikke alltid egner seg til å sende til bedrifter eller underenheter som tilhører en større virksomhetsstruktur. Men vi trenger mer kunnskap om hvordan kjeder behandler brevene sine i Altinn.

Åpnes brevene?

Hvor mange åpner brevene de får fra Arbeidstilsynet i Altinn? Svaret varierer kraftig. I noen tilfeller, som kommuner, åpnes 100 prosent av brevene. Blant nyetablerte virksomheter i byggebransjen, åpnet 58 prosent brevet de fikk.

Tabell 8: Åpningsrate ved utsending av ulike veiledningsbrev i Altinn.

Sendt brev	Åpningsrate
Brev til norske kommuner om informasjon og påseplikt (2023)	100%
Brev til virksomheter med 5-9 ansatte om verneombudsregler (2024)	72%
Brev til nyetablerte virksomheter i byggebransjen om HMS-kort (2025)	58%

Som tabell 8 viser, varierer åpningsraten av ulike brev vi har sendt ut veldig. Det er antakelig mange faktorer som spiller inn, som størrelse, bransje, organisasjonsstruktur, virksomhetsalder m.m. Dette vet vi lite om. Skatteetaten har erfart at tidlige påminnelser og bruk av tydelige oppfordringer har økt åpningsraten når de har sendt brev i Altinn [7]. Å appellere til en følelse av hast, førte også til at flere åpnet brevene fra Skatteetaten.

Et stort hinder for at brevene blir åpnet, er at **mange sliter med å finne dem**. En person som er tildelt rollen som «brevåpner» av sin virksomhet, vil få et varsel på SMS, eller e-post, når virksomheten har mottatt et brev i Altinn. Når de logger seg inn, viser tilbakemeldinger at det er en del som ikke finner noe brev. Om brukeren også har tilganger knyttet til både hovedenhet og underenhet, vil det også kunne føre til forvirring. Denne løsningen for brukerne i Altinn har ført til at Svartjenesten og sentralbordet i Arbeidstilsynet får veldig mange henvendelser hver gang vi sender ut brev i Altinn.

Hvem åpner brevene?

Når et brev sendes til en virksomhet via Altinn, er det personer med tildelte roller og rettigheter i virksomheten som kan åpne brevet. Hvem som har fått tildelt disse rollene i virksomhetene vet vi lite om. I prinsippet kan det være alt fra styreleder til en ansatt som kan åpne brev.

I vår spørreundersøkelse i forbindelse med brev om verneombud, spurte vi om hvilken rolle de som åpnet brevet hadde, se [artikkel om gjennomføring av eksperimentet](#). Da var det i all hovedsak daglig leder som svarte på undersøkelsen, og som vi derfor antar også åpnet brevene (se tabell 9 under). Når vi sender brev til små virksomheter (5–9 ansatte, i dette tilfellet), er det sannsynlig at det er lederen vi treffer. I andre tilfeller, som kommuner og andre store virksomheter, vil det være et postmottak eller lignende. Også på dette området har vi lite kunnskap.

Tabell 9: Fordeling av rolle for de som åpner brev i Altinn på vegne av virksomheter. Hentet fra spørreundersøkelse gjennomført blant enkeltstående virksomheter med 5–9 ansatte i 2024. N=10 688.

Hva er din rolle?	Prosent
Leder med personalansvar (adm.dir., område- eller avdelingsleder, mellomleder eller annen leder)	86,9%
HMS-/HR-rådgiver	2,9%
Ansatt	5,7%
4 Vet ikke/vil ikke svare	0,8%
Annet	3,6%
Total	100,0%

Oppsummering og anbefalinger

Altinn som kanal har flere gode egenskaper: Det er en billig kanal. Og den er treffsikker på den måten at vi vet at brevet kommer til den virksomheten vi ønsker å nå, på et eller annet nivå.

Av det mer utfordrende ved kanalen, så vet vi lite om de som åpner og leser brev. Både hvilken rolle brevåpneren har, og om brevet åpnes av en hovedenhet eller underenhet. Det er vanskelig for mange å finne brevene i Altinn, og mange misforstår innholdet. Utvalg av hvilke virksomheter som skal motta brev er også vrient. Registerkvalitet er én side ved dette. En annen er at den informasjonen vi har om virksomhetene ikke alltid er tilstrekkelig for å vite om de for eksempel er berørt av et regelverk. Når virksomheter er del av en kjede, er det også usikkert om brevene når fram til rette instans.

Basert på disse erfaringene, har vi oppsummert noen videre anbefalinger for Arbeidstilsynets videre bruk av brev i Altinn som informasjonskanal til virksomheter:

- Utarbeid tydelige kriterier for når Altinn er egnet kanal, sett opp mot andre kommunikasjonsformer.
- Bruk målrettede budskap og tydelige emnelinjer for å øke åpningsraten.
- Vurder alternative løsninger dersom målgruppen er underenheter i større virksomhetsstrukturer.
- Skaff mer kunnskap om hvem som faktisk åpner og leser brevene.

Referanser

- [1] Arbeidstilsynet, «Verneombud». Åpnet: 23. januar 2025. [Online]. Tilgjengelig på: <https://www.arbeidstilsynet.no/hms/roller-i-hms-arbeidet/verneombud/>
- [2] «Altinn - startside». Åpnet: 29. september 2025. [Online]. Tilgjengelig på: <https://info.altinn.no/>
- [3] D. E. Broockman, J. L. Kalla, og J. S. Sekhon, «The Design of Field Experiments With Survey Outcomes: A Framework for Selecting More Efficient, Robust, and Ethical Designs», *Political Analysis*, bd. 25, nr. 4, s. 435–464, okt. 2017, doi: 10.1017/pan.2017.27.
- [4] «Underenhet», Brønnøysundregistrene. Åpnet: 23. september 2025. [Online]. Tilgjengelig på: <https://www.brreg.no/bedrift/underenhet/>
- [5] A. S. Gerber, D. P. Green, E. H. Kaplan, og H. L. Kern, «Baseline, Placebo, and Treatment: Efficient Estimation for Three-Group Experiments», *Political Analysis*, bd. 18, nr. 3, s. 297–315, jul. 2010, doi: 10.1093/pan/mpq008.
- [6] Arbeidstilsynet, «Arbeidstilsynets prediksjonsindeks», *Innsikt - analysenytt fra Arbeidstilsynet*, bd. 2019, nr. 1, 2019.
- [7] C. Schwaiger, N. C. Lokken, og M. Andreassen, «Flere åpner brev i Altinn når vi bruker triggerord og tidlig påminnelse», *Skatteetatens analysenytt*, des. 2024, Åpnet: 29. september 2025. [Online]. Tilgjengelig på: <https://www.skatteetaten.no/om-skatteetaten/analyse-og-rapporter/analysenytt/flere-apner-brev-i-altinn/>

Appendiks 1: Testing av eventuelle skjevheter etter eksperimentgruppe, åpningsstatus og svarstatus

Tabell 10 under viser andelene som har svart på spørsmålet om de har verneombud eller ikke, for de tre eksperimentgruppene og etter om de har åpnet brevet de fikk eller ei.

Tabell 10: Andel og antall som har svart på spørsmål om de har verneombud etter eksperimentgruppe og åpningsstatus. VO = verneombudsgruppen, PB = placebogruppen, Kontroll = kontrollgruppen.

Besvart/ikke besvart	Kontroll	VO åpnet	PB åpnet	VO uåpnet	PB uåpnet	Totalt
Antall besvart	3 357	2 863	2 945	208	242	9 615
Andel besvart	40,1 %	46,0 %	45,7 %	12,6 %	13,8 %	39,3 %
Antall ikke besvart	5 014	3 361	3 498	1 440	1 514	14 827
Andel ikke besvart	59,9 %	54,0 %	54,3 %	87,4 %	86,2 %	60,7 %
Total	8 371	6 224	6 443	1 648	1 756	24 442

Hvis det er en skjevhet i hvem som svarte på spørsmålet om de hadde verneombud, og årsaken til denne skjevheten også kan påvirke sannsynligheten for å ha verneombud, vil det påvirke hvilke konklusjoner vi kan trekke av eksperimentet. Vi viser derfor gjennomsnittsverdiene på Prediksjonsindeksen for de ulike kombinasjonene av eksperimentgruppe, åpningsstatus på brev og svarstatus på verneombudsspørsmålet i Tabell 11 under.

Tabell 11. Gjennomsnittsverdi på Prediksjonsindeksen for de ulike kombinasjonene av eksperimentgruppe, åpningsstatus på brev og svarstatus på verneombudsspørsmålet.

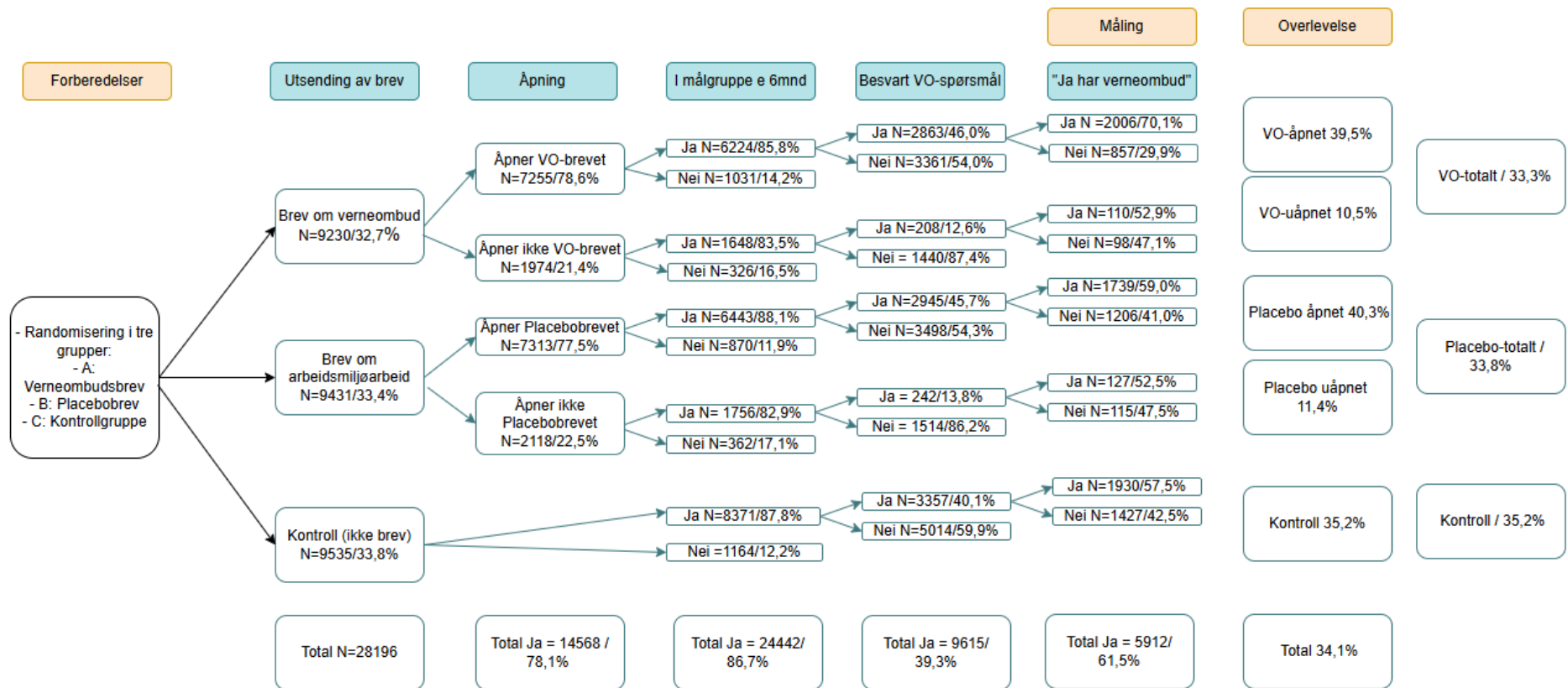
Eksperimentgruppe, åpningsstatus og svarstatus	Prediksjonsindeksverdi	Antall
Verneombudsbrev åpnet og besvart verneombudsspørsmål	0,658	2862
Placebobrev åpnet og besvart verneombudsspørsmål	0,660	2941
Verneombudsbrev åpnet og ubesvart verneombudsspørsmål	0,665	3353
Placebobrev åpnet og ubesvart verneombudsspørsmål	0,666	3494
Verneombudsbrev uåpnet og besvart verneombudsspørsmål	0,661	208
Placebobrev uåpnet og besvart verneombudsspørsmål	0,665	242
Verneombudsbrev uåpnet og ubesvart verneombudsspørsmål	0,670	1437
Placebobrev uåpnet og ubesvart verneombudsspørsmål	0,668	1512
Kontroll og ubesvart verneombudsspørsmål	0,664	5008
Kontroll og besvart verneombudsspørsmål	0,660	3356
Total	0,663	24413

Siden vi testet om det er forskjeller mellom verneombudsbrevgruppa og placebobrevgruppa for undergrupper av virksomheter etter om de har åpnet ett brev og svart på verneombudsspørsmålet, så er tabellen gruppert etter dette, slik at vi testet de to øverste gruppene mot hverandre og gikk slik nedover tabellen og testet parvis. Hvis det ikke er signifikante forskjeller her, så kan vi være sikrere på at det ikke

er andre ting enn eksperimentet som fører til at verneombudsbrevgruppa i større grad har verneombud og bedre kunnskap om krav til verneombud. Vi ønsker med andre ord at det ikke skal være signifikante forskjeller mellom placebogruppa og verneombudsbrevgruppa.

Hvis vi ser på Tabell 11, ser vi allerede at gjennomsnittsforskjellene i Prediksjonsindeksen er små mellom alle gruppene, men spesielt mellom de parene av grupper vi tester forskjellene mellom. I testene er alle forskjellene mellom de to brevgruppene, når vi sammenligner disse i undergrupper sortert etter åpningsstatus og svarstatus, svært små og svært langt fra signifikante. Konklusjonen er derfor at, til tross for at vi ikke har et laboratorium hvor vi har kontroll på alt hva deltagerne i eksperimentet foretar seg, så har ikke frafallet fram til vi måler status på verneombud og kunnskap om krav til verneombud ført til noen skjevheter mellom de to gruppene som har mottatt ett av brevene. Dette er svært viktig, fordi vi da kan si at, for de som har svart på undersøkelsen i disse to gruppen, kan vi anta at det er selve innholdet i brevet – vår «medisin» – som utgjør en eventuell forskjell.

Appendiks 2: Stegvis oversikt over frafall i eksperimentet

Figur 16: Stegvis oversikt over frafall i eksperimentet

Arbeidstilsynet

Tittel:

Innsikt nr. 4 2025

Ansvarlig redaktør:

Marius Søberg

Redaktør:

Cecilie Åldstedt Nyrønning

Redaksjon:

Lauren Celeste Burger, Morten Støver, Ole Magnus Theisen

Publiseringsdato:

Oktober 2025

Postadresse:

Arbeidstilsynet

Postboks 4720 Torgarden

7468 Trondheim

Sentralbord:

73 19 97 00

ISBN:

978-82-94086-28-3

arbeidstilsynet.no